

Poštnina plačana v gotovini.

LOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE
V LJUBLJANI

*

9-12

1932

LETO XXXIII

„Slovenski učitelj“ izhaja mesečno - Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani - Po-
stojnska ul. 14, „Stan in dom“ ob Tržaški cesti - Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ul. 6
Naročnina znaša 50 Din - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročnino
in članarino pa upravništvo - Izdajatelj in lastnik je konzorcij „Slovenskega učitelja“
Odgovorni urednik: Fortunat Lužar - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

Vsebina št. 9.—12.: Kaj nam je Slomšek? Etbin Bojc. — Učitelji malega človeka. Venceslav Winkler. — Odsevi delovne šole v Slomškovi knjigi »Blaže in Nežica«. Fort. Lužar. — Organizem naroda. Vojteh Čuš. — Ustanovitev svetovnega združenja katoliških pedagogov. F. L. — Problemi mednarodnega jezika. Esperanto. — Nepodrejenost in samostojnost vzgoje. Et. B. — Še nekaj spominov iz Bučke. Ivan Hribski. — Književnost. — Zapiski. — Obzornik.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 10.073.

II. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMŠKOVE DRUŽBE

„Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.) — Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavnih koroških Slovencev, razne koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. Č.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din. — Položnica »Slomškova družba, knjižnica«, št. 15.824.

III. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMŠKOVE DRUŽBE

V zalogi Slomškove družbe je izšla knjiga o

Beneški Sloveniji

Knjiga obsega popis dežele, narodne in umetne pesmi, članke o lepotah pokrajine, narodne pravljice in pripovedke. Knjiga je za mladino kakor za odrasle zanimiva, ker seznanja bralce z najzapadnejšo vejo slovenskega rodu, katere ne smemo pozabiti. Zato spada knjiga v vsako knjižnico, posebno v učiteljsko in šolsko. Gotovo bo zanimala prav posebno one, ki so doma v bližini teh krajev. Cena knjigi je 20 Din. Dobiva se v vseh knjigarnah.

OPOZORILO.

K tej številki smo priložili položnico z namenom, da poravnajo naročnino vsi, ki tega za to leto še niso storili. Kdor pa je že poravnal naročnino za tekoče leto, ta naj blagovoli porabiti položnico za prihodnje leto. Vse naše somišljenike si dovolimo ob tej priliki opozoriti na to, da naše upravnništvo zelo občutno čuti krizo, ki grozi, odkrito rečeno, uničiti list, ako se naši naročniki še pravočasno ne vzdramijo iz duhovnega spanja, ki je vedno večje. Nam se vidi, da je umestnejše, poravnati naročnino, kakor pa biti moralno sokriv, če bi moralo radi neplačane članarine prenehati edino slovensko krščansko pedagoško glasilo. Samo 400 članov učiteljev in učiteljic ne more izdajati lista, ki izhaja v 1400 izvodih. Po brezbriznosti mnogih naročnikov smo prišli tako daleč, da dela uprava in uredništvo zgolj iz idealizma, to je zastonj. Istotako sotrudniki. Vidi pa se mi, da bi ne bilo v skladu z načeli, ki jih propagiramo v javnosti, ako bi ne storili vsi naši naročniki, posebno še somišljeniki — svojo krščansko dolžnost, ki zahteva tudi poravnavo dolgov. Pa brez zamere! — Štrukelj v imenu odbora.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXIII. Ljubljana, 15. novembra 1932. ŠTEV. 9-12

Kaj nam je Slomšek.¹

Etbin Bojc.

Bili so časi in ljudje, ki so vrgli na besedo »slomškar« pomilovalen pomen, da se je razumeval že v nasprotju s tkzv. učiteljem — »naprednjakarjem«. A to je razumeti podobno, kakor se je ne dolgo temu tudi »veren krščanski človek« v nasprotju z »naprednim prosvetljencem« pravkar ovenele racionalistično-humanistične cvetke na vrtu kulturne zgodovine smatral za omejenca, ki ga še ni razsvetlila prava luč prosvete. Danes pa že poganja drugačna cvetka in razvoj gre v drugo smer. Od omenjene racionalistično-prosvetljenske miselnosti, ki se je osmešila in se deloma še smeši v svojem končnem stadiju brezdušne mehanizacije človeškega življenja, utirajo danes globlji ljudje — pa naj so to filozofi svetovnega kova ali pa mladina v svojem nezgrešljivem naravnem intuitivizmu — poti k duševnim, duhovnim vrednotam, po katerih je ta z najhujšo mehanizacijo ogroženi človek današnjih dni, današnje kulturno-razvojne stopnje zažejal z vso svojo, vedno v višje in globlje sfere se zaganjajočo bitnostjo.

*

Teško se je iztrgati iz vsega sočasnega okolja, ki nas obdaja in tako silno priklepja nase. Že domače najbližje nam družinsko okolje ima silno moč na nas. Tem večji junak je torej oni, ki se zna izmotati iz vseh dnevno-pomembnih vezi v narodu ter je sposoben objektivneje presojati vso obliko in vsebino dnevnega življenja, ki je konec koncev nujna živa členska veriga v organizmu narodne kulture. Le osebnostim se posreči, da niso v življenju dneva le pasivno-»tvorni«, ampak da iz spoznanja, ki so si ga pridobili v potrebni duhovni razdalji od tega življenjskega kaosa, usmerjajo tudi neposredno aktivno-tvorno tok tega življenja. Takih osebnosti je v narodu malo, to je njegova — inteligenca. S to inteligenco pa je povsod — pri nas pa še posebno — težko. Pojm inteligence se namreč ravna vselej prerad po splošnem kulturnem toku kake dobe. Kakor omenjeno, je bila še nedavno podčrtavana in naglašena razumska smer. Vendar znaki današnje dobe kakor tudi že sodobna filozofska in mladinska stremjenja kažejo, da inteligenta ne moremo pojmovati samo razumsko. (Mimogrede: Slovenski dobesedni prevod: razumnik, razumništvo je prenostranski, izraz: izobrazenec, izobraženstvo pa se mi zdi presplošen in premalo določljiv za to, kar hočemo izraziti z besedo inteligenca.) Vse-

¹ Govorjeno na zborovanju Slomškove zveze na Brezjah l. 1932.

kakor se po poudarjanju duhovne strani človeka v današnjih omenjenih zdravih stremljenjih pojmuje inteligent še iz — ta razum izpopolnjujoče — duševno-duhovne strani. Inteligent — pa magari z doktoratom pred svojim imenom — ni še za nas tisti z narodom povezani in organsko z njim zrastle njegov voditelj z vsemi dolžnostmi in pravicami do njegove kulture, dokler mu manjka bistvenejša in vrednejša lastnost in vrednota — krepostnost značaja namreč in njegove duše, brez katere si živega, od samega Boga ustvarjenega organizma — pa najsi bo človeškega ali narodnega — ne moremo več misliti, če hočemo ta organizem res pravilno, celotnostno-življenjsko pojmovati. Ko sem pa dejal, da je z inteligenco posebno pri nas težko, sem mislil predvsem na vso dosedanjo našo kulturno zgodovino zlasti polpretekle dobe na eni strani, na drugi pa na ono idealno, od vseh nas tako zelo odvisno stanje te naše kulture, pred katero mora vsakdo izmed nas klekniti kot najponižnejši in najzvestejši sograditelj, zavedajoč se pri tem vse težke odgovornosti pred njeno preteklostjo in bodočnostjo.

A. Slomškova duhovna osebnost.

Tak izrazit tvoren inteligent-voditelj v svojem narodu je bil naš Slomšek. On ni bil le pasivno-tvoren; povzpel se je marveč na lestvici svoje osebnostne rasti visoko iz omenjenega dnevnega okolja in postal aktivno-tvoren graditelj na kulturni areni našega malega naroda. Postal je s svojo kleno, čisto slovensko bitnostjo pravi steber v naši kulturni zgodovini, ob katerem se je ves njen časovni tok zgrinjal in ki kaže pravec naši narodni kulturi za vse čase, kljubujoč vsem viharjem, ki vejejo v njih. Pri njegovi osebnosti moremo govoriti o tipičnem kulturnem, odnosno duhovnem stilu slovenskega človeka in naroda, tako, da nam bo treba pri določevanju naše narodnosti vedno imenovati tudi njegovo ime.

Prav je, da si ob spominu sedemdesetletnice smrti tega velikega Slovenca prav mi, ki smo si ga kot vzgojitelji vzeli za svoj vzor, približamo kolikor mogoče najbolj v vsej njegovi osebnostni veličini kot narodnega vodnika, zlasti pa še tudi vso njegovo pedagoško pomembnost. Slomšek sam nam je dal najlepši zgled že pred 100 leti, kako moramo že iz hvaležnosti zajemati iz duha in dela naših častitljivih prednikov, katerih plodove uživamo, ko je napisal toliko in tako lepih njihovih životopisov potomcev v spomin. Ne obstane v življenju namreč vse, kar kaže na zunaj blešk; marsikaj, kar trenutno odloča, ima le trenuten pomen. Čas, ki izlušči vedno zrno od plev, je tu najzanesljivejši sodnik. Nasprotno pa prestane najhujšo časovno skušnjo vse ono, kar ni navezano na trenutek, ampak je poglajlo svoje tihe korenike še preko dneva in celo preko smrti. Slomšek pa je prodrl do spoznanja najglobljega slovenskega duha, kakor se mu je prikazoval v naših prednikih, in je hvaležno zajemal iz njega. Glas starih rodoljubov v najčistejšem pomenu te besede ga je vabil na delo in bodril, da je vztrajal v najpožrtvovalnejšem optimizmu kot vodnik in krmilar, kljubujoč vsem viharjem časa.

Zivimo v eni najresnejših dob kulturne zgodovine, ko se rušijo dosedanje miselnosti in njih sistemi in ko prihaja v gromu in blisku duševnih pretresov in gmotnih stisk nekaj novega, upajmo srečnejšega, kar pa bo zgrajeno na naših žrtvah... Ta doba ni naklonjena mirnemu kulturnemu razvoju, saj grozi izpodjesti vsak dan bolj njegove temelje in zrušiti njegove osnovne pogoje. Zdi se, kot da smo na krovu ladje, ki sicer prekaša po svoji dovršenosti vse dosedanje, ki pa je imela svojo Achilovo peto nekje spodaj v trupu, v katerega je že vdrla voda... Mi smo na krovu te ladje in kapetan je že dal znak »izrednega stanja« in gotovega brodoloma. Vse, kar tvori ponos in bogastvo te ladje, se meče zdaj v morje, da se celoti podaljša življenje. V podobnem kritičnem stanju se — ne da bi se podrobneje ustavljali pri primerjavi, iskajoč vzrokov, ki se danes o njih mnogo govori — nahajamo sedaj z našim kulturnim, duhovnim delom. To naše kulturno potapljanje spričo težke gospodarske krize se vrši sicer počasi, a postopoma in z gotovostjo. Nekateri — morda ne toliko pri nas kakor drugod — še niso zvedeli za katastrofo in nadaljujejo svoje zabave in plesse. Vsi kulturni delavci pa so že obveščeni in trpe...

Zato je danes toliko bolj prav, da se zaglobimo vase in da gledamo na konec, na cilj našega dela. Ni nam potreba papirnatih, zvenceh jubilejnih govorov, čas zahteva od nas več, kakor je od nekaterih generacij naše prešlosti. V tej stiski, v tem kaosu in obupnih razmerah je treba, da vedno znova najdemo jasen smoter in cilj svojemu delu pred seboj. Žrtve, ki se zahtevajo že danes od nas vseh, terjajo tudi zadostne utemeljitve in osmiseljivte. Tako osmiseljitev in utemeljitev ter smoter našim žrtvam pa moremo najti le v odkritju in spoznanju duhovno osnovnih (primarnih) narodnih vrednot, kakor jih osvetljuje in poudarja krščanstvo v svoji široki, večnostni zasnovi in kakor jih je tako značilno našel ravno Slomšek. To spoznanje višje, krščansko pojmovane narodne vrednote, ki se harmonično spaja z etično-pedagoško vrednoto vse človeške kulturnosti, mora postati živo v nas, naša last, da bomo potem znali in mogli vztrajati na svojih težkih postojankah v teh žrtev zahtevajočih dneh. To spoznanje, ta duh, ki mora živo zaveti v nas, je navdajal ne samo naše največje ljudi, ampak sploh ljudi iz kulturne zgodovine človeštva. Zato pa je treba, da si ob tej priliki — kot že rečeno — približamo prav tega duha, tega spoznanja višjih narodnih vrednot in v njih zopet trdno zasidramo svoj pogled, da ob tem cilju vsi najdemo svojo trdno oporno točko, kakor jo je našel sto let pred nami veliki Slomšek in raz nje razpredel vse svoje znano veliko kulturno delo med nami.

»Slomšek je umrl, ali duh njegov živi med nami v njegovih delih in bo živel, dokler bodo živeli Slovenci! Ni umrl Slomšek Slovincem, zakaj njegova dela se bodo šele po njegovi smrti mogla pravilno oceniti,« tako zaključuje štajerski učitelj Peter Miklavec že l. 1889. v poljskem pedagoškem tedniku »Szkola« (štev. 4, 5, 6) življenjepisa našega Slomška, potem ko trdi uvodoma: »Kar je za Čehe slavni Komensky, kar v zadnjem

času pomenja v pedagogiki Diesterweg, Pestalozzi, Rousseau, za Poljake Konarski, to je za Slovence A. M. Slomšek...»

Res je, Slovenci rastemo, se razvijamo in živimo kulturno precej hitro, če se primerjamo z ostalimi večjimi slovanskimi narodi. Imamo že genialne zastopnike skoraj vseh kulturnih panog v naši kulturni zgodovini. Slovenski človek se duhovno oblikuje nekako čudovito somerno, organsko-harmonično. Vsa naša kulturna rast gre postopoma in zelo visoko v duhovni individualizem. Dočim so v umetnostnem pogledu za nas značilna pretekla stoletja, pa so v etičnem in znanstvenem pogledu za nas zlasti značilna pretekla desetletja. Ne velja taka pot oziroma stopnja za druge slovanske narode, n. pr. za Poljake, Ukrajince in Slovake. Poljaki imajo eno najstarejših znanosti v svoji krakowski akademiji in rast kulture tam niha drugače — se zdi — nekako širše, a manj ubrano; Ukrajinci spet, ki so z znanostjo komaj nedavno začeli, izkazujejo v svojih umetniških posebnostih izredno ponikujoč in prekinjajoč značaj rasti; Slovaki pa pričenjajo kulturno sistematičnejše gojiti šele od nedavna. Zanimivo bi bilo drugje podrobneje pogledati te razvojne razlike med nami in ostalimi — zlasti slovanskimi narodi, ki izvirajo iz osebnostno-stilnih razlik slovanskega značaja in rase v neposrednem stiku s časovno-političnim okoljem in so proicirane na vsakokratno stopnjo razvoja narodove duše. Hotel sem s tem v zvezi tu le poudariti, da se pa mi Slovenci, oblikovani od razmer, v katerih smo živeli, razvijamo kot zelo majhen narod povezanейše, skladnejše in geneza naša kulturnosti izkazuje čim doglednejši duhovno-organski embrionalni sestav. To pa nam jasno priča vprav tudi Slomškova kulturna osebnost poleg drugih (n. pr. Levstika, Cankarja, Kreka in dr.). Pred 100 leti — lahko rečemo — je bil Slomšek središčna slovenska kulturna osebnost, ki ji moramo vsekakor poleg Prešerna, Bleiweisa in drugih pripisovati največ močnih in dovolj širokih potez narodnega vodnika. Prešeren je tačas postavljaj svoje mogočno svetišče na slovenskem Parnasu, Bleiweis je vodil našo politično barko in tudi drugi, ki bi prihajali tu v poštev, so — se zdi — daleč zaostajali za Slomškom, kar se tiče široko zasnovane in sistematično izvajane narodne vzgoje in omenjene osrednje kulturno-vodilne rasti in vloge. Prav zato, ker je Slomšek poznal in čutil vse naše posebne kulturne potrebe, odgovarjajoče sestavnosti našega kulturnega razvoja, je bil in mogel biti narodu voditelj in vzgojitelj v vseh kulturnih smereh: bil je pevec, učitelj in duhovnik našemu narodu v najizrazitejši povezanosti in skladnosti. Ni pa bil kot tak le trenutni delavec, ampak je njegov izklesan duhovni lik v našem narodu velika duhovna zakladnica in dediščina, ki jo sprejemamo šele danes v svobodnejšem narodnem življenju vedno bolj in bolj vase, in ki bodo morale zajemati iz nje vse naše bodoče generacije, če nočejo zgrešiti našega narodno-duhovnega pravca. Kakor na skoraj vseh ostalih naših velikih kulturnih duhovih — samo v morda najizrazitejši meri — je na Slomšku kaj lahko opazna narodno-vzgojna usmerjenost in zakoreninjenost vsega njegovega življenjskega kul-

turnega delovanja. To pa je tista zdrava, organsko-kulturna smer, ki se ji ne bodo smele izogniti niti sedanje niti bodoče naše kulturno-tvorne generacije. V tem smislu je narodnost — vzeta organsko-relativno — gotovo izhodišče vsega kulturnega stvarjanja ne le pri nas, kjer izkazujejo vsi resnični kulturni delavci od najmanjšega do največjega v zgodovini kakor sedanosti le en sam vzpon iz nje in vanjo (pa naj bo to početnik Valentin Vodnik ali potem veliki Parnasovec Prešeren, Slomšek v vsem svojem delu — kot smo poudarili —, Stritar, Levstik, pa vse do Cankarja, Zupančiča in Kreka ter najnovejših), isto marveč opažamo povsod, pri vseh narodih, saj v delih njih velikanov čitamo in dojemamo vprav dušo vsega naroda, ki je v njih veledela tako preprosto mojstrsko vpletena in zajeta. Zato je vsako govorjenje o preživeli narodnosti vrednoti — kakor jo je odkrival že Herder in novi humanizem — le prazno računanje in zunanje ter plitvo sklepanje v zvezi s prodirajočimi gesli Panevrope in suženjsko-kolektivistično ureditvijo držav. Zakaj, če bomo ostajali le pri gospodarski strani življenja, še daleč ne bomo obvladali celote tega življenja in se bomo prej ali slej morali vendarle povračati nazaj k duhovnim njegovim predelom, ki ga še le osrečujejo in osmislujejo, ki pa se ne dajo zadovoljiti z mehaničnimi in racionalističnimi merili zgolj gospodarskih idej življenja.

Nam pa mora baš Slomšek pomeniti še nekaj več: doživeti mora baš v tej dobi njegov duh v nas vseh svoj prepород (renesanso), zakaj nikoli — se zdi — še ni naš narod potreboval toliko oslombe v duhu svojih narodnih očakov kot danes, ko je z osvoboditvijo slovanskih narodov zadel pramen solčne svobode tudi ob nas. Ni pa deležna še vsa naša narodna družina te svobode in je ne bo vsedotlej, dokler ne bomo združeni z brati za mejami. To sem tu povedal zato, ker sem hotel poudariti vprav dejstvo, da pada na vse sedanje naše generacije — zlasti inteligentne — s tem v zvezi velika odgovornost in posebna dolžnost, da se čim čvrsteje oklenemo zdravega duhá naših častitljivih narodnih prednikov, ki so stvorili duhovno kontinuiteto do nas. Mali narodi so posebno izvoljeni, da žive duhovno življenje, da delujejo izključno kulturno; to je njihova najboljša narodna obramba v krogu in oklepu drugih, večjih narodov. Mirno duhovno delo v najvišji možni meri nas more osvoboditi; sedanja preizkušnja pa nas bo le podžigala v dobrem stremljenju in nas izčistila, okrepila v trpljenju. To je naša pot, za katero je treba močno samovzgojenega naroda; kričarstvo in povprečnjaštvo ter nagnjenost k zunanjim, zgolj fizičnim sredstvom, kar je danes še vsenaokoli znak militarističnega duhá, bi nas gotovo slej ali prej pogubilo. Danes je marveč — da še enkrat poudarim — predvsem potrebno, da se ozremo na pot, ki so nam jo kazale vse naše duhovne osebnosti in ne zadnji med njimi — Slomšek. Vzгляд tega našega svetca naj torej zopet zaživi v vseh nas te težke dni, ko v mladem razmahu iščemo pota in zbiramo sile. Dvakrat

pa naj bi bil njegov vzgled vedno pred očmi našemu slovenskemu učitelstvu: Zato, ker je bil pred sto leti on sam tako velik učitelj, da je postal celó učitelj naroda in pa še zato, ker je baš slovenski učitelj tisti, ki lahko — kot šola sploh — prinese temu narodu blagoslov ali pa tudi prokletstvo. Bolj kot kdajkoli prej nam je danes treba prav tiste čim močnejše, tako naše narodne vzgoje, ki jo je naš Slomšek pred stoletjem najdoločneje oznanjal in zastopal med nami. Taka vzgoja pa je mogoča le iz tistega globokega spoznanja narodnih vrednot, kakor je v smislu krščanskih življenjskih načel zajemal iz njega baš on svoj orjaški optimizem, ki spremlja vse njegovo versko življenjsko delo.

B. Slomšek narodni vzgojitelj.

Naj se zdaj po tem prikazu njegovega osebnostnega duhá, ki nam je vsem vprav še v teh dneh tako zelo potreben, spustim na kratko v pregled še prav njegovega dela, ki naj temu osebnostnemu prikazu našega velikega Slomška dodá še močno oporo s konkretne, šolsko-metodične strani! Vendar nimam namena v naslednjem po vrsti in podrobneje navajati njegovo obširno pedagoško delo med nami, kakor se je stopnjevalo od leta do leta in ni prenehalo, dokler ga ni prekinila nasilno smrt pred 70. leti. (To sem pravkar podal v razpravi »Slovenskega Učitelja«.) Hočem le tu povzeti glavne črte iz njegovega dela, ki naj zdaj tudi s te — kakor prej osebnostne, tako zdaj ožje pedagoško-didaktične — strani pokažejo vso aktualnost in pomembnost njegovo za današnji čas.

Kakor bi izvedli lahko — posredno — prej primero našega duhovnega vrnarja Slomška z našim Levstikom¹, kar se tiče določne narodnostne usmerjenosti kulturnega dela obeh (slovenskega jezika, slovanske misli itd.), tako bi ju primerjali zdaj lahko glede neposredno zadevajočega spoznanja potrebe narodnega šolstva, ki ga je terjala tedanja predstoletna generacija naših prednikov — kulturnih delavcev s tako dosledno zahtevnostjo. V vsem načinu teh upravičenih njihovih tedanjih zahtevkov pa, ki razodevajo vso njihovo prepričevalno pristnost v spoznanju narodno-kulturnih vrednot, so nam zapustili ti naši možje ves oni odrešujoči smerni tok našega duhovnega dela, ki ga moramo zlasti sedanji čas osvetliti in upoštevati. Slomšek pa je znal razbrati trenutek in združiti to spoznano kulturno potrebo z danimi domačimi takratnimi razmerami in preosnoval, poživil ter razširil med našim ljudstvom nedeljske šole. Četudi pa je obema, Levstiku kakor Slomšku lastna neka specifično-slovenska, zgolj duhovno-kulturna narodna usmerjenost brez najmanjše šovinistično-militaristične primesi, izražajoča vso našo pasivistično duhovno-naravno usmerjenost, vendar je šel Slomšek še korak dalje — podobno kot delajo vsi veliki pedagogi — našel je iz trenutno-zemskega vedno pot in skladje z večnostno-onostranskim svetom objek-

¹ Glej Slodnjakov članek: Pomen Levstikovega dela za narodno vzgojo. (Pedag. zbornik, 1931).

tivnih, človečanskih vrednot, ko je znal tako mojstrsko in spretno združevati smiselno nauke Cerkve z zahtevami države in potrebami narodne šole. Sam pravi: »Šola ej lepa draga reč, ako je živa za Boga in za domovino.« — »Pridna šola mora trojna biti: se doma začeti, v učilnici napredovati, v cerkvi pa dovrševati.«

Slomšek — kot vemo — v vseh svojih pedagoških delih ni zapustil kakih novih, znanstveno zaokroženih teoretičnih dognanj človeštvu, »ni bil genij intelekta, ni razvijal teoretičnih programov«,¹ znal pa je priti ljudstvu, med katerim je delal, nasproti s teoretično kakor še bolj praktično pomembno in časovno-genialno pogojeno svojo veliko didaktično čitanko »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, ki bi jo prav lahko vzporedili tako po časovni važnosti kakor tudi po veliki njeni originalnosti n. pr. slavni poljski »Komisiji narodne vzgoje« (»Komisija edukacyjna narodowa«), ki vsebuje poleg svojskega načrta prvega prosvetnega ministrstva v Evropi, kar bi se dalo primerjati s prototipnostjo ozir. anticipacijo Slomškove nove šole, še prav tako podroben program ozir. metodiko šolskega pouka kot omenjeno Slomškovo pedagoško veledelo, v svoji praktičnosti in živosti tako pomembno ne le za tisto dobo, ampak še za naš hiper-moderni čas. Izšla je iz pristnega šolskega okolja, pisana za konkretne slovenske potrebe kraja in časa. Samo, ker je bila pisana z ono toplo vedrostjo, ki je lastna Slomšku, se je hitro udomačila in tako razširila ne le pri nas, kjer je v kratkem doživela tri izdaje, temveč so jo kot odličnen pripomoček in vzgledno didaktično učbenico sprejeli navdušeno tudi izven naše domovine. (Čehi, Rusi!) Zlasti je po močnem psihološkem poudarku ne le učenca in njegovega sprejemanja na eni ter na drugi strani učitelja in njegovega podajanja, ampak tudi njiju medsebojnega razmerja, kakor še po nazorni, asociativni pogojenosti z ozirom na trenutno okolje blizu stremljenjem »nove šole«. Saj bolje, kot on v tej knjigi kaže in priporoča, ni mogoče izvesti — po zahtevkih moderne pedagogike — zveze med abstraktnim poukom v šoli z življenjem tam zunaj šolskih sten v domači hiši in najbližji okolici. Tudi vse druge njegove pedagoške knjige, kakor ta »slovenska praktična metodika«, izkazujejo vso gorkoto njegove osebnosti.

Slomškov vzgojni princip je zrastel iz idejne usmerjenosti naše narodne duše, ki jo je vedno dičil globok verski čut.² Le tak vzgojni cilj more položiti v mladino one temelje krščansko-optimističnega nazora o svetu in življenju kot stvarstvu božjem, ki jo more najbolje držati in pod-

¹ Glej Aleksičevu razpravo: »Kaj z nami?« (»Čas«, 1931.)

² Dobesedno ga izrazi takole: »Dobra šola razjasni glavo in ogreje srce za vse dobro: in to je šole prvi, sveti namen. Učiti otroke po krščansko, modro živeti, si skrbeti za časno in večno zveličanje: za to je šola.« — »Da se vzgoji mladina v verne katoličane, ki bi se vestno držali predpisov sv. vere, sigurno stopajoč po poti krščanskih čednosti.« — »V spoznanju božjem čezdaljebolj napredovati, po spoznanju koristnih reči modreje ravnati, po ravnanju pa tudi v sveti čednosti rasti: to je naše šole sveti namen.«

pirati v vseh življenjskih bojih do končne zmage in sreče božjega otroštva. Iz tega in takega gledanja se mu prikazuje pravi smoter in pomen šole, dalje organsko pojmovanje naroda, jezika in zemlje ter stopi predenj odgovornost pred časom, potomci, zlasti pa Bogom v vsej svoji neizprososti.

Kdor pa spozna cilj in smoter svojega dela in svoje naloge s tako osvetljeno jasnostjo kot je bila — kakor smo videli — Slomšku pred očmi vrednota šole, ta najde in razbere vedno tudi najboljšo, najprikladnejšo pot do tistega zaklada vrednot. Slomšek je res samostojno našel tudi najuspešnejšo metodo pouka, ki je kričече nasprotovala mrtvi, stari, ubijajoči metodi »terezijanskih« tendenčnih — duhovno in vrednotno — nižje časovnih navodil, ki so pričali le o uspavanju in usužnjevanju visokih kulturnih vrednot šole. Spoznal je vso nezdržnost dotakratnega brezuspešnega šolskega sistema do dobra, »tisto brezmiselno učbo (Methodenbuch), ki dela, da so šole le na kvar«, in si je prizadeval, osloniti pouk na zmiselnjšo in utemeljenejšo učno metodo. Le po primerjanju tedaj vladajočih vzgojnih in učnih razmer in načel s sodobno pedagogiko, si moremo ustvariti pravilno sliko njegovih zaslug. Nič čuda, da se je Slomšku tako namah posrečilo, zbuditi v ljudstvu veselje do knjige in šole, ki sta se že vsled prejšnje prokrustovske metodike odtujili njegovemu srcu. Zlasti značilno za njegovo šolo je veselo petje, ki ga uvaja in ki naj vse razživi in dvigne. Bil je vseskozi pravi pravcati pedagog — optimist: »O setvi mora sijati solnce, da se dá lepše orati in njiva čedno obdelati, bodi učitelj tudi pri pouku vesel in dobre volje, kar je prav.« Slomškovo neumorno, široko razpredeno in razgibano pedagoško delo nam prikazuje vso osrednjost in edinstvenost njegove stvarjalne osebnosti: Poudarjal je z govorjeno in pisano besedo potrebo dobre šole za naše ljudstvo, spodbujal delavce in pisatelje okrog sebe, v nemal bogoslovce in svoje duhovne tovariše za prosvetno-šolsko delo med narodom, sam pisal knjige ter sodeloval pri izdajanju šolskih knjig, pesnil ter zlival jedrnate življenjsko-modrostne izreke v domače lahko umljive oblike, da se jih je ljudstvo laže zapomnilo in oprijelo. Značilno zanj je njegovo vodilo: »Vsaka dobra misel je dar božji in se ne sme zakopati.«

Med kôpo tedanjih hladno-teoretičnih šolskih odredb in metodičnih migov, ki ostanejo mrtvi in neplodni vsedotlej, dokler se jim ne približa močna in samostojno izklesana učiteljska osebnost, se je znal Slomšek čudovito spretno gibati. Niso ga dušili ti ukrepi od zgoraj; kot rojen in vešč pedagog jim je znal vedno poiskati skladja s toploto življenja sprejemajoče učenčeve duše. (Naj spomnim tu samo na: uvedbo realij, njegovo subjektivno koncentracijo proti še tako rafinirano izbrani učni snovi enciklopedične.) Znani so s tem v zvezi njegovi nazori, ki jih razodevajo navodila učiteljem, kako naj delajo v šoli pred učenci, »da ne bo učilnica kraj mučne dresure, ampak mesto, na katerem si pridobiva mladež zlatih nauk v oživljajoči atmosferi pravega otroškega veselja«. Ni mu za to, k a k o učitelj uči, marveč, k a k š e n j e. (Sam pravi

določno glede metode, da je »potreba otroke vpraševati, pogovarjati se z njimi posamem, pa hitro zopet z vsemi, tako, da bodo vsi eno uho, učitelj pa podoben solncu, ki sveti in ogreva, pa tudi oblažuje vmes«.) Učitelj naj poučuje zanimivo, a nazorno in temeljito. (»Vsaka učna stopnja bodi učencem trdna stopinja v večje spoznanje.«) Ta neposredni sistem podajanja snovi je bil za tedanje primitivne razmere brezdvomno neprimerno večjega pomena kot pa šele posredni in sekundarni celotnostni red snovne razdelitve, ki ne sme nikdar — ako hočemo uspešno izobraževati, prednjačiti pred neposrednimi, ki ga je predvsem uporabljal Slomšek, — ker bi sicer obstajala nevarnost, da vse učiteljevo prizadevanje obstoji nekje v zraku, mesto da bi se res bogato naložilo v hram učenčevega življenja. Slomškovi nazori o učnih predmetih kot tudi njegova metodična navodila niso zbrana in utesnjena v didaktično-učenjakarske teoreme, vendar pa jih najdemo v njegovih pedagoških spisih zvezane s praktično-konkretno stranjo vsebinskega podajanja. — Razen tega je imel Slomšek kot pedagog kaj zrele nazore tudi glede vseh ostalih vrednot, ki so s šolo v neposredni odnosno posredni zvezi. (Njegove misli o ženski vzgoji, sodelovanju staršev pri šolskem delu, o avtoriteti, redu, razmerju cerkve do države in šole, jeziku in narodnosti itd.) Pri nas ima vsak duhoven delavec še danes — kaj šele v takratnih časih in naš Slomšek posebej po svoji vodilni, osebno široki delavnosti — težje stališče: združevati mora v sebi najrazličnejše zmožnosti in udejstvovanja. Duhovna aristokracija nima skoraj mesta pri nas in abstraktna učenjakarska teorija mora biti vsaj v dogledni zvezi z narodno-utilitarno konkretnostjo trenutnega stanja. To značilnost nam je tudi na Slomšku kaj lahko opaziti. Saj nam je znano njegovo udejstvovanje tudi v našem slovstvu, ki je tudi že precej zbrano in čaka le še znanstvene obdelave. Vendar ne bo težko na vsem tem in takem njegovem prizadevanju — in ne nazadnje celó na njegovem slovníkarjenju — najti prav pedagoško noto, ki je tako edinstveno močna na vsej Slomškovi osebnosti. Naj spomnim tu še samo na njegove »Drobtinice«, ki ostanejo poleg »Blažeta in Nežice« najlepši, pa tudi največji in najznačilnejši njegov spomenik, da se ostalega velikega njegovega slovstvenega delovanja tu ne dotaknem. — Slomškova vseskozi pedagoška osebnost ima še to posebnost in edinstvenost, da je v izredni izrazitosti zrastle iz naroda in kot taka nosila vse njegove znake in barvitosti, ki jih sicer zamanj iščemo v tako veliki meri pri drugih.

To je, kar lahko povzamem o Slomškovi duhovni osebnosti in njeni narodno-vzgojni usmerjenosti.

Načelna resnica.

Resnica kakega principa se spozna na tem, da se ga more z vso doslednostjo in strogostjo izvesti.

F. A. W. Diesterweg.

Učitelji malega človeka.

Venceslav Winkler.

(Konec.)

Individualistična vzgoja gotovo ne bo doprinesla dobrega za porast bodočega kolektivnega človeka. Jasno je, da se za kolektivnega človeka navdušujejo predvsem one plasti, ki čutijo in vidijo samo v kolektivizaciji svojo moč, medtem, ko se individualistično orientirani krogi takih perspektiv izogibljejo, ker bi bilo v izvršeni kolektivni dobi zelo omejeno njih brezobzirno gospodarsko udejstvovanje. Duhovne krize in duhovnih preobratov pa ti krogi itak nikdar ne vidijo dovolj jasno, dokler jih posledice ne prisilijo k temu. To je za pravilen, neoviran razvoj dobro.

Še neko polje je, kjer se hoče mali človek meriti z gospodarsko močnejšimi krogi. To je šola in vzgoja, sredstvo za povzdigo duševnih sil. Dandanes je šola v splošnem še vedno napolnjevalnica otroških glav in se premalo ozira na dobrega človeka, na vzgojo značaja. Mali človek jemlje torej šolo takšno, kakor je in v hrepenenju, da bo dosegel isto stopnjo kot gospodarsko močnejši krogi, vsrkava znanje za znanjem. To zgrešeno pot hočejo popraviti novodobne smeri, ki so preplavile svet pod različnimi imeni. V nekaterih zemljah se šolske reforme ne izpeljavajo. Kdor jih pozna do dna in se boji za svojo prevlado, jim nasprotuje. Delovna šola, pa naj že gre po tem ali onem sistemu, vzgaja ljudi, katerih notranje sile bodo toliko razvite, da se jim bo samo ob sebi zdelo umevno, da je na svetu nemogoče suženjstvo, dvojna morala, kapitalizem in druge nepravilnosti sodobnega življenja. Rekli boste, da torej vzgaja delovna šola revolucionarje. Poglejte, žalostno je, če je toliko nepravilnosti na svetu, da mora biti vsak misleč človek revolucionar. (S tem seveda ni treba misliti na kake državne prevrate ali krvava nasilja, nikakor ne. Huje je, kadar se izvrši spontan preokret v vsem ljudskem mišljenju. Revolucija duš je hujša.)

Torej je mali človek brezpogojno za novo šolo. Sorazmerno izda za šolo in izobrazbo največ mali človek, kakor sploh za vse javne stvari. Radi tega hoče tudi največ besede. Z umetno prepletenimi ovirami sicer ne pride do nje, toda v podtalnih krajevnih izbruhih se jasno vidi ljudsko razpoloženje.

Prijatelji! Ljudstvo je za šolo, samo posamezni krajevni faktorji, pa naj bodo te ali one vrste magnati, hočejo obdržati primerno oddaljenost med šolo in ljudstvom in umetno netijo razpoloženje proti šoli, ker čutijo, da bi s porastom splošne ljudske izobrazbe in kulturnega stanja izgubili moč, ki jo komaj še držijo na dostojni višini. Mali človek hrepeni po šoli, toda umetno privzgojeni predsodki ga ovirajo, da se ne upa približati ognjišču izobrazbe, boječ se, da se bo okužil. Predsodek, predsodek in še enkrat poudarjam: umetno privzgojen predsodek.

Če ne gre gora k Mohamedu, mora Mohamed h gori. Mali človek se nekako boji šole, torej mora šola k njemu.

Kako?

To je problem našega stanu.

Razlika je v izvenšolskem delovanju, taka razlika, da je niti pomniti ne moremo, ne moremo je obseči.

Merjenje učiteljevega izvenšolskega dela in učiteljevega vpliva na ljudsko duševnost s številom predavanj, sestankov, gledaliških predstav je tako plitvo pojmovano, da ga ne morem odobravati. Statistika izvenšolskega dela je samo izraz amerikanizma in rekorderstva in ne more nikoli podati pravilne slike o učiteljevem delu. Kaj rado se zgodi, da porodi silne uspehe učiteljev stik s posamezniki iz ljudstva, medtem ko vsa številna predavanja prav nič ne koristijo. Tudi pomeni v nekem kraju eno samo predavanje velik moralen in kulturnen plus, v kakem drugem pa je treba za enak uspeh žrtvovati celo leto ali pa še več. Da se sicer s statistikami dognati, koliko sejalec je šlo po njivi in vsaj približno, koliko semena so razsejali, težko se pa dožene, kako so sejali in kakšno seme so sejali in kako je obrodilo. In zadnje, mislim, je najbolj merodajno, kako setev obrodi. Nedvomno je ravno učiteljstvo faktor, ki je razgrnil ljudsko izobraževanje prav na široko, toda bati se je, da ne bi postalo naše izvenšolsko delovanje samemu sebi cilj, ne pa sredstvo za povzdigo moralnih in etičnih vrednot malega človeka. Tudi je vse naše izvenšolsko delo postalo že skoraj obrt s preračunanim uspehom. Premalo ljubezni je v vsej stvari. Po mojih mislih je zgrešeno, če se smatra učitelj na primer sredi kmetskih fantov, ki so nekateri zelo inteligentni, za nekakega večnega voditelja. Ne! Njegova naloga je, da vzpodbode fante k samostojnemu delu, sam se pa umakne v ozadje. Že običajna diletantska predstava, ki jo spravijo na oder kmetski fantje popolnoma sami s pomočjo režiserja iz svoje sredine, je veliko več vredna kot taka, kjer pili in obdelava posamezne igralce večer za večerom učitelj. Res je sicer, da preprosti ljudje težko presodijo umetniško vrednost kakega dela, toda, ko ga pa spoznajo, znajo z medsebojno pomočjo s prav takim izrazom podati življenje kot če jih v to primora učitelj. Morda je vsa stvar podana z drugačnega vidika, toda to ne ovrže uspeha in zadoščenja, ki ga najdejo pri takem delu. Torej mora iti naše izvenšolsko delo v smer vzgoje širokih plasti, da bodo same znale napredovati, ne morem se pa strinjati z načinom izvenšolskega dela, ki je karikiran prenos šole učilnice med ljudstvo. Seveda se to ne javlja povsod tako ekstremno, kot sem jaz povedal, ker mora tako delovanje samo po sebi prenehati, dogaja se pa. Uspeha izvenšolskega dela statistični podatki torej nikakor ne prikazujejo. Najjasneje še predstavljajo učiteljevo izvenšolsko zaposlenost. Toda nezaupen človek lahko pri podatkih včasih podvomi.

Merjenje kulturnega vpliva in dviganja moralnih in etičnih vrednot v ljudstvu s številkami je posledica naše meščanske vzgoje, ki je, prepojena z materijalizmom dvajsetega stoletja, premaknila središče življenja iz človeka v njegovo okolico in postavila materijo nad človeka.

Že od mladih let se je vršil ta proces z nami, tudi danes se vrši z mladino in mi, ujeti v nezlomljive verige sodobnosti, ga radovoljno podpiramo, oziroma, ga vsaj moramo podpirati.

Meščanska vzgoja je prva ovira, ki loči učitelja od malega človeka. Mali človek ima nekaj nemirnega v sebi. Včasih je ta nemir zagrnjen z različnimi koprenami, včasih se pojavlja precej močno. Mali človek čuti, da je vse okoli njega nestalno. Do tega prepričanja ga privede tudi prvi stik s kulturo. Nasprotno je meščanski duh varuh obstoječega, ki se baje na noben način ne more izpremeniti. Tako prideta že v osnovi učitelj in mali človek v nasprotje. Poleg tega je tudi mali človek človek s slabostmi, saj nosi v sebi vsakdo pekel in nebesa. Slabosti, ki jih pa ne zakriva kot ljudje z dvojno moralo, odvrčajo tudi učitelja. Tuje slabosti so nam sploh vedno v spotiko, svojih grehov navadno nihče ne vidi. Grešnike izpreobračati, to je pa najtežje delo. Da bi se povzpeli do njega, nas ovira komodnost, greh, ki je privilegij vseh uradniških stanov. Čutimo se preveč vzvišene nad revolucionarnim življenjem malega človeka, ki je vse bolj vajen žrtev in dela kot kdo izmed nas. Najhuje pa je, ker se bojimo za svoj družabni položaj. Marsikoga zanima socialno stanje malega človeka, toda rad bi študiral vse le tako kot šport, kot modo dvajsetega stoletja. Tudi za delavskega pristaša bi se rad izdal, ker je baje tako bolj moderno, toda zmeraj brez življenjskih vezi. Strašno se pa boji marsikdo, da bi ga razkričal za odkritega prijatelja malega človeka, za proletarca, ki je ostal tak tudi, ko se je povzpел do višje kulture. Pri nas še zmeraj preveč prevladuje naziranje, da si bo mali človek sam poiskal pot. Tudi to je mogoče, toda vprašanje je, kakšne bodo posledice.

V zunanjem delu prav za prav ni treba prevelikega preloma z dosedanostjo. Pač pa je drugače v naši notranjosti. Ljubezen in pravica naj tvorita temelj dela za malega človeka. Bog je ukazal ljubezen, Bog je ukazal tudi boj za pravico. Središče vsega dela pa ne sme biti povzdiga organizacije, razvoj materialnih sredstev, ampak preobrazba človeka. Vse udejstvovanje naj se obrne v notranjost človekovo.

Pri vsem delu nas mora voditi nezmagljiv optimizem. Bodoče življenje je življenje malega človeka ali pa začetek konca tega sveta. Stojimo na prelomu. Ako zaupamo v malega človeka, smo lahko optimisti.

Nihče se pa ne sme riniti v ospredje, hoteč postati ljudski voditelj. Ljudski voditelj mora spontano zrasti iz ljudstva, biti mora izbran, ne pa da bi ga višje sile postavile na tako mesto. Od višjih sil postavljen voditelj je cokla za ves napredek. Razlikovati pa moramo duhovno poslovno vodstvo. Želim vsakemu tovarišu, da bi bil duhovni voditelj svojega okoliša, poslovno vodstvo naj pa prepusti ljudem samim, razen seveda, če izjemne prilike to drugače zahtevajo.

Nisem hotel podati programatične podobe kakega preokreta. Kdor ne čuti v sebi nepravilnosti, se tudi za moje besede ne bo zmenil. Nazadnje sem pa tudi še premlad, da bi učil stare ljudi. Vzemite vse le kot izraz tihega hotenja, da bi se izpremenilo tisto, kar ni prav.

Odsevi delovne šole v Slomškovi knjigi „Blaže in Nežica“.¹

Fort. Lužar.

I.

Tok časa in dela nas je že močno oddaljil od one dobe, ko je duhovnik, šolski nadzornik in poznejši škof A. M. Slomšek v svojem področju izvajal in razširjeval osnovnošolski pouk. Devetdeset let je od takrat, od leta 1842., ko je prvič izšla njegova pomenljiva učna knjiga »Blaže in Nežica«. Od takrat so se vršili mnogi zgodovinsko važni dogodki za Slovence, ki so politično, gospodarsko in kulturno vplivali na razvoj našega šolstva. Leta 1848. je izbruhnila na Dunaju revolucija, ki je veljala za pomlad avstrijskih narodov. Odpravljeno je bilo podložništvo in tlaka, kmetovalec je pa spoznal, da je za stanovsko samostojnost in napredek zelo važna večja šolska izobrazba. Sredi 19. stoletja smo po prej 300 letni uporabi bohoričice sprejeli novo pisavo gajico in raznotero razčiščenje jezika. Tesna in ostra »politična šolska ustava iz« l. 1805. je bila omajana. Od l. 1869 je bil v bivši Avstriji uveden splošni ljudskošolski zakon, izvršilni predpisi ali dokončni šolski in učni red pa šele l. 1905. Od l. 1914. do 1918. je vihrala svetovna vojna, po prevratu je pa povsod sledila preosnova pouka v smislu delovne šole. Nešteto je bilo raznih preosnov, nešteto tudi zavrženega dela, v obče pa vselej večkratna ločitev v staro, zastarelo in moderno. Ko so pred 30 leti pri našem šolskem pouku nastopile Herbart-Zillerjeve formalne učne stopnje, je bilo vse prejšnje kot »staro« zavrženo. Ko je slednjič pred leti nastopila delovna šola, se je zopet zametavalo vse prejšnje. V bistvu se pa to in ono vendar ni tako spremenilo, da bi ne bilo priznано v svitu znanosti. Spremenili se tudi niso vsi dobri vzgojni nauki naših prednikov in to velja za našega utemeljitelja slovenskega šolstva A. M. Slomška.

Za primeru in oceno njegovega šolskega pouka z današnjo šolo pričnem z razmotrivanjem njegove učne knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, ki jo je on spisal kot vuzeniški župnik »učiteljem in učencem za poskušnjo«. Izvod te knjige sem jaz dobil pri naslednjem slučaju v roke. Na deželi je navada, da posebno stari ljudje obiskujejo bolnike. Tako je obiskala v Izlakah krož 80 let stara žena Vrankar Helena iz bližnje vasice (l. 1912.) mojega bolnega otroka. Pri tem obisku je nanesele pogovor na šolo in kaj iznenadila me je njena izjava, da zna ona čitati, ko vendar drugi tolikrat trdijo, da nekdanj ni bilo šol. »Seveda jih ni bilo, ko so bili ljudje tako slabi, da jih niso iskali in je šola morala ljudi iskati,« je rekla ženica, pa še pristavila, da pa ona zna vendar čitati, ima veliko knjig in mi bo prinesla neko knjigo, po kateri se je ona učila in ohranila veselje do šole. Kmalu mi je res prinesla dobro ohranjeno knjigo »Blaže

¹ Iz predavanja na zborovanju »Slomškove družbe« dne 10. avgusta na Brezjah.

in Nežica« od Slomška. Z željo, da bi se tudi še drugi kaj po njej učili, mi jo je celo podarila. Zame je bil to izreden občutek, da je ta knjiga tako dolgo pri srcu ostala pri osebi do visoke starosti. Nisem še našel, da bi imela še kaka druga osnovno-šolska knjiga tako trajen utis na preprostega človeka, zato omenjam ta slučaj pri ocenitvi Slomškovega pouka.

Osnova te knjige je celotna ali strnjena povest, ki obsega 52 poglavij, tedaj pouk za vse nedelje v letu. Tiskana je prva izdaja v boho-ričici in ima 292 strani. Pred naslovnim listom je slika o Jezusu v templju z besedilom: »Jezus je rasel v modrosti in starosti in v milosti pri Bogu in pri ljudeh«. V dodatku ima vzorno abecedo, podobo o luninih spremembah, mesečini in solčni mrk, poleg tega še slike (lesorezi) strupenih rastlin in zraven steklega psa.

Vsebina knjige, I. poglavje, se pričinja z družino, in sicer »pri Mlinariču«, iz katere sta se rodila Blaže in Nežica ter bila vzgojena v dobrih naukah. Nadalje je tu opisana nesreča, da je šolar Lojze, Kamenškega gospoda sin, pri mlinu na ledu v vodo padel, pa sta ga Blaže in Nežica rešila. Ljudje, ki so zraven prihiteli, so ravnali z utopljenecem tako, kakor je Florijanova Barica povedala, ki je ravnokar preteklo nedeljo slišala v šoli o enakem dogodku. Zato sledi iz takega doživljanja na koncu poglavja nauk: »Kako dobro za mlade ljudi, ki se v šoli kaj prida izučijo.«

V II. poglavju čitamo prizor, kako je kaplan pri družini Mlinarič obiskal še bolehnega Lojzeta ter pri tej priliki pridobil pri starših Blažeta in Nežico za nedeljsko šolo, in sicer za drugošolce, ker sta že znala čitati od doma. Blaže je bil v 11., Nežika pa v 10. letu.

Za III. poglavje je v knjigi naslov: »Kako je v šoli veselo.« Blaže in Nežica sta presrečna, ker hodita v šolo. Začetek šole vidimo v srčni vzgoji. Oče ju je pred odhodom v šolo poučil, kako naj pozdravljata ljudi in kako naj se sploh vedeta kot šolarja:

»V šolo bota hodila, ne da bi se grdih reči naučila. Kaj pomaže veliko znati, pa slabo zadržati — glave prebrisane, srca pa grdega biti — znati pisati in brati, vsakemu odgovor dati, moliti pa ne!« (Str. 5.) — »V šolo hoditi — med poštene šolarje zapisani biti — je velika sreča in čast.« »Se pridno učiti, starejše in predpostavljene skrbno ubogati. Kdor teh dolžnosti ne dopolni, šole vreden ni in bo odvržen.« (Str. 6.)

Navedenih je še 12 postav za nedeljsko šolo, med drugimi tole:

»Na božja pota ali po cerkvanji (shodih) noben ne sme, razen da mene (kaplana) in gospoda učitelja poprosi.«¹ »Po poti se ne mudite, v krčmo ne hodite, na ples ali raj še gledati ne.« »Mladenčem je prepovedano tobak kaditi, lule v roke jemati ne. Dekleta ne smejo prstanov jemati, ne dajati. Oblačite se čedno le po svojem stanu!«

Za družabno vzgojo je pa določeno:

»Vsi šolarji in šolarce so si kakor bratje in sestre, drug drugemu so dolžni skrbeti za poštenje, greha varovati in ljubeznivo posvariti. Brez poštenja bi bili cvetlice brez zlahtnega duha. Tudi tovariša in tovarišico, ki hudobne (šolarje) zakriva, naj v šoli ne bo.« (Str. 7 in 8.)

¹ Proti lahkomišelnosti hoji na božja pota se je Slomšek še večkrat zelo resno izrazil v tej knjigi, posebno na str. 99 in 100, kjer končno pristavi: »Ako hodite na božjo pot, ne hodite Bogu na pot!«

Ko je tako mladina za šolo pridobljena, sledi v knjigi »Pisanja prva vaja.« Učitelj nastopi z besedami:

»Lepa reč je pisati — popir po kurje razpraskati pa ni lepo.«

Opisano je držanje črne tablice in krede, kakšne so pismenke; vse v dovtipnih izrazih:

»Tenke niti ko las, debele kot steber, vsaka pismenka mora po svoji postavi biti ravno visoka, ne pretolsta« itd.

V IV. poglavju opazimo naslov: »Prvošolci dobre volje.« V šoli je tako-le:

»Na cente je bilo šolarjev in šolarc. Tudi nekoliko zakonskih je prišlo se branja učiti. V začetku jim je bila šola pretesna; po malem so jih pa nekaj odpravili, ki niso dobro sloveli, ali pa se slabo učili. Izvolili so izmed drugošolcev prav pridnih in pametnih fantov in deklic, ter so vsakemu stolu mladenčev dali oskrbnika, dekletam pa oskrbnico. Vsa šola je bila eno oko na tablo, pa eno uho na gospoda.« Pred poukom so molili: »Sveti Duh, ti božja luč, razsveti našo pamet — požlahtni nam srcé, da bomo znali, kar je prav, pa tudi tako ravnali, kakor tebi, o Bog, dopade. Amen.«

Nadaljnja poglavja obsegajo učne slike za čitanje, pisanje, številstvo¹, nemščino, zemljepisje, prirodoslovje, gospodarski (gospodinjski) in kmetijski pouk, prvo pomoč v nezgodah pri ljudeh in živalih, zdravljenje, sadjerejo, praznoverje in čarovništvo, trgovsko dopisovanje i. dr. Predzadnja poglavja (XLV do L) so sestavljena v obliki vzornih pisem med Blažetom in Nežico in drugimi. Pri vseh poglavjih so v lepi zvezi ljubki a tudi markantni prizori, dogodbice, doživljaji, zlati nauki in sploh obilno gradiva za pomožno uporabo v šoli. Vez vsega je razvoj povesti, ki se oživlja v nedeljski šoli. Navadno je uporabljena metoda indukcije, torej sklepanje iz posameznosti na splošnost. Ni pa nikjer ne urnika ne učnega načrta, tedaj vzgled za nekaj, kar že tudi prihaja v novejšem času zopet na plan kot ideal nove delovne šole.²

Zaradi preobsežnosti vseh poglavij ne bom sedaj vse vsebine in razvoja povesti navajal. Dotaknil se bom pa kratko več drugih stvari v teku nadaljnjega razglabljanja. Dostavim tu samo še, da kaže XLII. poglavje »Gospod dekan pridejo« resnično skušnjo in sklep šolskega leta, kakor se je vršil l. 1836 v Špitaliču pri Konjicah in nam je prikazana resnična slika takratne podeželske šole in življenje ljudi. Kraj je Slomšek name-

¹ Računstvo nazivlje Slomšek dosledno kot »številstvo«, kar bi bilo boljše, ker je »račun« tujka, ki izvira iz romanščine (ital. »razione«).

² Tu ponavljam za primeru naslednje: »Učitelj v novi ni tiransko vezan na čas, na šolski zvonec in na list papirja, urnik. Otroci pri njem nadomeščajo prvo in drugo, oni sami naredo prehod iz enega predmeta na drugega. S tem pa ni rečeno, da naj odpadejo vsi dnevniki in urniki, ker to bi bilo mogoče le tedaj, če bi bili vsi učitelji rojeni pedagogi in v svojem vzvišenem delu dovršeni umetniki. Stara šola se je preveč suženjsko ravnala po urniku in se ni ozirala na zanimanje otrok. Dnevnik ali urnik pa je važen posebno za mladega učitelja. Svetuje mu in ga svari, da ne zaide, da ne postane enostranski, a učitelj ne sme postati popolnoma odvisen od njega. Dunajski učitelji pišejo po večini dnevnik — vsi pa tednik.« — Olga Knez »O zunanji in notranji reformi šolstva na Dunaju« (»Slovenski Učitelj« 1932, str. 10).

noma zamenjal za »Slavino«. — Do poglavja XLII je šolska doba. Od XLIII do konca pa pošolska doba, ko sta Blaže in Nežica izgubila starše in dom in morala živeti samostojno.

Jezikovno je ta narodna knjiga najbolj umljiva štajerskim Slovencem, ker so v njej premnoži izrazi iz ondotnih narečij. Več izrazov je pojasnenih na strani XV, pod naslovom »Čudne besede«.

O pomenu knjige »Blaže in Nežica« se je v prošlosti že večkrat kaj pisalo. V zadnjem času je podal o Slomšku in vsebini te knjige svoje misljenje gospod Etbin Bojc v znani obširni akademski razpravi »Slomšek — naš duhovni vrtnar«. Ta razprava v »Slovenskem Učitelju« je najbolj pregledna kar jih doslej imamo. V oddelku »Prototip nove šole« je pisatelj navedel, kako je Slomšek zadel šolo bodočnosti.

III.

Oglejmo si nadalje Slomškov pouk v okviru današnjega praktičnega šolskega dela!

Slomškovo pedagoško delovanje in njegov pouk je prvič znanstveno premotril Josip Brinar l. 1901 s knjigo »A. M. Slomšek kot pedagog«. S to knjigo, obsegajočo 94 strani, je hotel, kakor sam pravi, vsaj deloma zamašiti vrzel znanstvenega premostrivanja o našem velikem pedagogu. Temu spisu je prisodilo učiteljsko društvo za ptujski okraj častno nagrado. Resnično je, kar pravi Brinar (str. 5), »da kdor hoče Slomškova dela prav spoznati, se mora vglobiti ne le v njegovo praktično pedagoško delovanje, ampak se mora ozirati tudi na splošna stremljenja njegove dobe«.

Pri tej priliki se mi zdi baš zaradi Slomška, ki ni podal teoretično ali sistematično zbranega dela v vzgoji in pouku, potrebno nekoliko premisliti, kaj je sploh znanost. Naš univ. prof. Fr. Veber navaja v zadnjem »Domu in svetu« (1932, št. 5/6, str. 185) o znanosti naslednje: »Znanost v bistvu sploh nič drugega ni nego smotreno in urejeno iskanje in odkrivanje istinitosti na eni strani in veljavnosti na drugi. N. pr. prirodoslovje nam odkriva istinitosti, ki se tičejo vnanje narode, zgodovina istinitosti zgodovinskih dogodkov, jezikoslovje istinitosti, ki so značilne za jezik, dušeslovje dušeslovne istinitosti itd.« Dr. H. Schmidt (Jena) pa ima v svojem filozofskem slovarju tole: »Znanost je sistematično znanje, je urejena, z idejami in hipotezami v enoto vezana množina izkušenj in na izkušnjah obstoječih pojmov, sodb in sklepov. K bistvu znanosti spada, da so podlage izkušenj objektivne in od vsakega, ki ima zdrave čute in zdrave možgane, lahko kot objektivne spoznajo in morajo kot take spoznati; nadalje, da so pojmi, sodbe in sklepi urejeni po splošnih pravilih logike. Znanost je tedaj socialna zadeva in kakor uči kulturna zgodovina, socialen izdelek. Znanost, prvotno nastala iz prakse, ima največji namen v tem, da dejanje prav določi in sploh omogoči kak namen. »Savoir pour prévoir« (Comte). Njen smoter je, omogočiti in določiti pogled v prihodnost. »Tantum possumus, quantum scimus« (Bacon). — Reklo se je pa že večkrat, da pedagogika ni znanost in da nima nič istinitega. Takim kritikom je pošteno odgovoril dobro znani avstrijski šolnik dr. Friderik Dittes že l. 1894 v uvodu 5. izdaje svoje knjige »Schule und Pädagogik«. On pravi, da tako govorijo le oni, ki o pedagogiki nič ne vedo in so le igrača subjektivnih domislekov.¹

¹ O tem sem že več postavil v »Slovenskem Učitelju« 1928, št. 5/6, str. 71 in 79.

V slovstvu imamo mnogo knjig o znanstveni pedagogiki. Pri Nemcih je bil začetnik znanstvene pedagogike filozof Herbart, opiral se je posebno na Pestalozzijsve izkušnje. Veliko pozornost je svoječasno (od l. 1883) napravila odlikovana dr. G. Fröhlichova knjiga »Die wissenschaftliche Pädagogik Herbart-Ziller-Stoys« v mnogih izdajah. — Pomniti je še nekaj. Mnoge znanstvene stvari so večkrat brez kakega splošnega praktičnega smotra. Njih izsledki imajo lahko velik sloves, a so redko komu dostopni. Ta nedostatek odpravljajo s popularizacijo znanosti. S tem se tudi izpodbija mnenje nekaterih navadnih ljudi, da je znanost nekaj, kar nihče ne razume.

Vzgojna znanost je oprta na vsakdanje življenje in ni namenjena samo za praktično izvršitev znanstvenih izsledkov pri posamezniku, marveč za življenje množic. Zato je za znanstveno presojo ali sistematično proučavanje tako univerzalne in ogromne snovi kakor je pedagogika, treba dobili neka izredno trdna in obsežna tla, neko podlago kot priznan kriterij. Za šolski pouk sta v našem osnovnem šolstvu najbolj resno prišla v poštev dva postulata, in sicer: pred kakimi 30 leti Herbart-Zillerjeve formalne stopnje, danes pa delovna šola.

IV.

Brinar je z vso vestnostjo predstavil vzgojitelja in učitelja Slomška in presodil njegove misli o pouku za posamezne učne predmete. On se je v času formalnih stopenj protivil mehaničnemu pouku in navedel v ta namen prav dobre francoske in druge citate. Posebno poudarja, da je metoda učiteljeva osebnost, da najboljša metoda ni toliko vredna kakor dober učitelj (po znanem francoskem izreku: »La meilleure méthode ne vaut pas un bon maître.«). Zato je Brinar zaklical učiteljem¹ takratne dobe, kazoč na mojstra Slomška delo »Blaže in Nežica«, »Prid' se les učit!« Toda njega in seveda Slomška niso poslušali, zato so pa doživeli s svojimi tesnimi stopnjami veliko razočaranje.

Stvar s temi formalnimi stopnjami je bila zelo vznemirljiva za učiteljsvo. Vsi, ki smo pred 30 leti gledali in doživljali, kako je deželni šolski nadzornik Fr. Hubad nastopal proti učiteljem, ki niso pri vsakem referatu in vsaki točki upoštevali teh stopenj in se celo ravnali po Slomšku, povemo o tem lahko marsikaj.² Slovenska šolska matica je priredila dne 8. aprila 1903 veliko zborovanje učiteljstva v Ljubljani, v »Popotniku« l. 1903 in 1904 se je pa zaradi teh učnih stopenj vlekla dolga polemika. Ravnatelj Bežek je te učne stopnje popolnoma zavrgel, ravnatelj Schreiner iz Maribora se je pa izrekel za njih svobodnejšo uporabo.³ Ko bi takrat Slomšek bival kot učitelj in recimo kot »osebnost« pri nas, bi bil gotovo kljub vsemu odličnemu delu slabo ocenjen in čutil posledice.

Herbart-Zillerjeve formalne učne stopnje so začeli polagoma prestejše uporabljati. Tako pravi Fr. Fink v knjigi »Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v osnovni

¹ Glej v Brinarjevi knjigi odstavek »Slomškovi nazori o pouku«, str. 44.

² Primerjaj šaljivi slučaj učitelja L. v članku Hribskega v današnji številki »Slov. Učitelja«, str. 192.

³ Glej podatke o tem v »Slovenskem Učitelju« 1931, št. 5/6, str. 76, še več pa sem jih predstavil v članku »O bistvu in razvoju pouka« v »Slovenskem Učitelju« 1920, št. 3.

šoli« (Založila »Slovenska šolska matica« za l. 1920) na str. 20: »Te stopnje se seveda ne smejo šablonsko in enostransko ter brezmiselno uporabljati, tudi se ni treba pri vsakem berilu do pičice ozirati na vse stopnje.« — Dolgo pravdo za »formalne stopnje« je še enkrat (po 20 letih) premotril dr. J. Bezjak v »Popotniku« 1920, št. 12 (Bežkova številka) ter navaja, da so vobče vendar priznane »kot najdragocenejša pridobitev novejšje pedagogike«. (O tem glej tudi v »Slovenskem Učitelju« 1921, št. 7, str. 115). — Olga Knez poroča iz dunajskega šolstva: »Nova šola zavrača Herbart-Zillarjeve formalne stopnje in vnaša včasih vse preveč svobode v šolsko delo. Herbart-Zillerjeve formalne stopnje po svoji zasnovi niso slabe, podajajo nam razvoj duševnega dela, slabo je le njih nepravilno razumevanje in uporabljanje. Tako so postale šablona. Formalne stopnje so bile in so posebno za začetnika važne, ker mu dajejo jasnejšo sliko, kako naj se delo razvija. Polagoma se itak vsak učitelj bolj ali manj vživi v predmet in učence, ter temu primerno prilagodi svoje delovanje v šoli.« (»Slovenski Učitelj« 1932, št. 1/2, str. 12.)

Vso zmešnjavo v osnovnem šolstvu so napravile največ osebe z veliko teoretično izobrazbo, ki pa večinoma nikoli niso vsaj nekaj let uspešno poučevale v kaki osnovni in posebno ne v podeželski šoli. Herbart sam, učen filozof, je bil v mnogem neumljiv, njegova pedagogika sloni na Pestalozziju in Niemeyerju (Dr. Fröhlich, Wissenschaftliche Pädagogik, Einleitung). Drugačen je bil Slomšek, ki je poleg svojega obsežnega znanja sam deloval kot učitelj in imel s takim delom velik vpogled v šolske stvari kot dekanjski in pozneje višji šolski nadzornik. Zato je bil tudi najboljši večletni svetovalec ministru Thunu ob razvoju avstrijskega šolstva.¹ Delo v šoli kaže namreč v teku dneva, tedna, mesecev in let razne posebnosti iz življenja, ki jih je težko za druge izraziti. Vedno prihaja to in ono, ki zahteva posebno prakso, posebno spretnost. Učitelj doživlja lahko vsak dan kaj nepričakovanega od spodaj — od učencev in celo od zgoraj — od oblastnikov. Take neprilike so zato umeven vzrok, da stopa vesten osnovno-šolski učitelj z mnogo večjo metodično izobrazbo pred učence, kakor osebe, ki prihajajo iz mnogo višjih šol. »Grau, Freund, ist alle Theorie, doch grün des Lebens goldner Baum.« (Goethe.)

V.

V nekaj letih po svetovni vojni se je pri nas dokaj uveljavila delovna šola in delovni pouk. Princip te šole je čimvečja aktivnost ali samodelavnost otrok, speče otroške zmožnosti so dobile večjo pravico za razvoj. Z ozirom na razne krajevne prilike, z ozirom na napredek tehnike in raznih socialnih razmer se izvaja delovna šola po svetu v mnogih tipih in razlikah. Tako imajo Dunaj, Berlin, Hamburg, Rim i. dr. vsak kaj svojega. Da imamo za oceno Slomškovega pouka pred seboj dobro merilo ali pravi kriterij, sem uporabil izsledke iz pre-

¹ Naučni minister grof Lev Thun je vodil avstrijsko šolstvo od 18. julija 1849 do 20. oktobra 1860 ter je visoko cenil Slomška zaradi preustrojitve šolstva. — Učitelj M. Močnik piše naslednje: »Že kot šolski ogleda se je Slomšek prepričal, kako žalostno se godi po šolah; ves svet je sicer spoznal, da se s to metodo, katera se je pripravala z zdravo pametjo in odgojilnimi pravili, ne pride dalje, ali niso si znali pomagati. Zato je sestavil bukve, v katerih se ravno tako lepo kaže njegovo znanje človeškega duha, kakor izvedenost v izreji.« (»Učiteljski Tovariš« 1865, str. 322.)

davanj, ki jih je priredil berlinski Centralni zavod za vzgojo in pouk v Jugoslaviji.¹

Iz (prvega) predavanja ministerialnega svetnika Ericha Hylle smo videli, da je od l. 1890. šlo pet velikih pokretov po pedagoškem svetu. Ena sama oblika se ne da obdržati. Prišle so veljavne zahteve po svobodnejšem izražanju, vpliv nove umetnosti in tehnike.

Drugi predavatelj, šolski svetnik Gustav Schmidt je povedal med drugim o šolskem delu:

»V duhovni delovni šoli je težko določiti tehniko dela, ki bi zadevala vse važne faze in momente do cilja. Nihče ne bi želel, da se vrne čas Herbartovih formalnih stopenj, toda vsem se godi enako. Vsi čutimo neko negotovost v svojem delu in vsi si želimo nekega merila, neke poti, nekega splošno priznanega načina, da bi nam olajšal pedagoško vest. Ne mislim na sistem didaktičnih stopenj, temveč ostajam v vsem pri naslednjih načelih.« (Glej v »Slovenskem Učitelju« 1931, št. 9/10, str. 161.)

Za vse to je pa vendar že Slomšek pokazal zdravo in prosto pot s svojim zajemljivim predgovorom v knjigi »Blaže in Nežica«. Tam pravi v obliki pisma:

Čuješ, preljubi Moj!

Boš bral, kar sta se Blaže in Nežica v šoli učila, naj se tudi tebe nauk prime. Beri, šteje in poslušaj; koliko toliko se bo prijelo in veselilo te bo, tudi kaj znati.

Hočeš ti druge učiti, in bolj moder biti ko skrben učitelj in priden gospod kaplan, ki sta v šoli učila, ti ne branim. Uči kakor bi rad; naj le dobro seme na dobro zemljo pade, imej si v roki sevko ali sejnalnik.

Pri setvi mora sonce sijati, da se da lepo orati; tudi pri nauku bodi vesel — dobre volje, kar je prav. Povedal sem ti torej mnogotero za smeh. — Naj tudi setev pohleven dežek pomoči, se bo hitro ozelenila. Rodoviten dež na razločen nauk so solze iz ginjenega srca. Mislim, da bi te tudi vmes posilile.

Je tebi preveč, kar se v bukvicah uči, izogni se; je premalo, pa dodaj. Veš, da po svetu vse vage (tehtnice) enako ne vlečejo, tudi vse ure ravno ne tečejo; vsakemu vse po glavi biti ne more. Naj tebi nauk dopade, reci: Bodi Bog hvaljen! — ako ne — pa ti popravi, in bom jaz Boža zahvalil. K večji časti božji — naši predragi mladini pa v izveličanje naj se vse zgodi! — To želi prijatelj tvoj

Anton Slomšek, vuzeniški fajmošter.

S tem prevažnim pismom je dal Slomšek vso prednost učiteljevi osebnosti, kakor je danes postavljena za vzgojni duh nove šole. S tako liberalnim navodilom »Je tebi preveč, kar se v bukvicah uči, izogni se; je premalo, pa dodaj!« je imel učitelj zagotovilo, da je lahko zelo prosto poučeval ter bil varen pred vsakim nadzornikom, pa naj poučuje po katerikoli metodi. Noben pritisk na metodo in učni načrt. Učitelj si pridobiva avtoriteto iz zaupanja otrok in lastne vrednosti. Radi vedne prevelike težnje in pritiska po formalnostih je doslej ostalo to pismo po Slomškovi

¹ V Ljubljani je bil tečaj teh predavanj v dneh od 30. marca do 1. aprila 1931. — Predavatelji so bili Hylla, Schmidt in Bünger in so sami že službovali kot učitelji. Opis predavanj je v članku »Tri pedagoška predavanja o moderni osnovni šoli« v »Slovenskem Učitelju« 1931 in 1932.

smrti popolnoma neopaženo med učiteljstvom in pri nadzornikih. Tudi besede »Pri setvi mora sonce sijati, da se da lepo orati; tudi pri nauku bodi vesel — dobre volje, kar je prav«, so ostale pri učiteljstvu zelo pozabljene. Šele delovna šola je po prevratu res malo bolj slišala Cankarjeve klice iz enajste šole na Vrhniki: »Dajte nam solnca, dajte nam jasnih poljan!« (Ivan Cankar: »Moje življenje« l. 1920.)

Načelo novodobne pedagogike »iz otroka ven« je Slomšek najbolj upošteval, saj je v ta namen knjigo tako priredil, da imamo pred seboj šolsko življenje otrok Blaža in Nežice. Obenem je pokazal danes splošno zamisel šole kot kompleks, kot življensko zajednico. To kažejo že prva poglavja, kako so šolarji dobre volje. Še več je predstavil, namreč edinico, kako naj se šolarji ljubijo med seboj kot bratje in sestre, drug drugega varujejo in si pomagajo; drugošolci naj pomagajo prvošolcem. Noben poklic se ne prezira, vse je v primernih odnošajih. Na take socialne reči in prijateljstvo med učenci še dandanes šola premalo misli.

Ko je v XXXV. poglavju učitelj obravnaval strupene rastline, je naročil jerbas strupenih rož nabrati, da jih lažje pokaže, ker so tudi odraseni ljudje prišli v šolo »te nevarne reči spoznavat«. — Ali ni to najboljše učilo?

Šolsko edinico je Slomšek razširil še posebno na starše, vse naj sodeluje s šolo, Blaže in Nežica imata vedno stike s svojci. To so sicer že davno ugotovljene in veljavne stvari po Komenskem, Pestalozziju in drugih, a izkušnje kažejo, da je moralo priti še veliko gibanje iz svetovne reforme dela, iz delovne šole, da to res splošno in znanstveno obvelja. Za zvezo s starši in za mladino v pošolski dobi je Slomšek ustanovil (l. 1846) vzgojni zbornik »Drobtinice«, za narodno izobrazbo pa »Družbo sv. Mohorja« i. dr.

Slomšek je uporabljal spontano ali prosto učno obliko, pa prav tako, kakor jo je sedaj predavatelj Hylla predstavil: pod duhovnim vodstvom učitelja in ne, da gospodarijo samo otroci, a učitelj se nič ne javlja. Absolutna svoboda ne more veljati, vezana velja. (»Slovenski Učitelj« 1931, str. 125 in 157.) O spontani učni obliki je na omenjenem učiteljskem tečaju pozneje predaval tudi rektor V. Büniger, a pri tem najdemo, da se je po Slomškovem načinu kaj lahko uporabljala, kakor je bilo zamčeno z uvodnim pismom v knjigi »Blaže in Nežica«. Metodiki so pač včasih hoteli imeti vse tako, da je snov v pravem medsebojnem razmerju, predmet na predmet (form. stopnje in učni načrt), sedaj hočejo spontano, kar zahteva pravi trenotek ali pravo dovzetnost učencev. Slomšek je dal povsod izraz za spontanost, saj prevladuje danes pri njem računstvo, jutri slovnica, kakor nanese; vedno je za besedo v pravem času. Knjiga »Blaže in Nežica« obsega predvsem učno tvarino ali snov, vse drugo je prosto prepuščeno učiteljevi osebnosti. Na več mestih je sestavljena kot pripovedna snov, toda tudi teža ni jemati za slabo, vsaj se je in se bo vedno v besedi in v slovstvu vse polno pripovednega gradiva vsiljevalo učencem.

VI.

Izredno se najdemo s Slomškom pri drugem predavanju na omenjenem tečaju, pri predavanju šolskega svetnika (nadzornika) Gustava Schmidta. Snov mu je bila »Domoznanstvo in kulturoznanstvo«. Polagal je največjo važnost na dom, domačijo in domovino. Vprašam: »Kdo se je kdaj bolj idealno upoglabljjal in uporabljal tako snov, kakor Slomšek?« Ni ga bilo pred njim pedagooga, ki bi šel tako daleč za prikupitev ljubege doma, celo ga pa ni na svetu, ki bi dejansko toliko izvršil za svoj rod v državnem in narodnem oziru. Premestil je sedež lavantinske škofije v Maribor in s tem ohranil slovenski narodni živelj ob naši severni meji, kar se ceni na kakih 200.000 prebivalcev. (Pri ljudstvu, ki ima en in pol milijona duš in res kaj narodnega umevanja, bi se pokazala prava hvaležnost, da bi za tak državni akt prisodili taki ugledni osebi v največjem mestu v spomin najlepšo ulico ali najlepši kraj.)

Še v primernih pesmicah je dom slavil in dajal pobudo za še nove pridobitve pri domu. Sploh je mislil na produktivnost n. pr. »En hribček bom kupil, bom trte sadil«. V IV. poglavju v »Blaže in Nežica« dostavlja Slomšek z ozirom na skupni dom: »V dveh treh nedeljah je novo pesem že vsa fara pela. V taki fari je veselje.« Slomškova čuvstva se popolnoma strinjajo s predavateljem Schmidtom, da otrok vse domoznanstvo notranje doživlja in prepleta z novim. V osnovni šoli rabi pa otrok — tako pravi dalje Schmidt — vodnika in ta vodnik naj mu bo domovina. »Delamo pa to v okviru strnjenege (kompleksnega) šolskega dela in v smislu koncentracije. Sicer pa delaj, kakor zahteva trenotek. Šola naj bo življenje, a življenje je sposobnost prilagoditve na situacijo, nujno pa po pedagoški vesti.«

Romantika, čar domače idile na grudi je Slomšku povsod pri srcu, a v tem ni samo fraza lepih besed, temveč poezija krepkega in krepostnega dela.

V XVII. poglavju je naslov: »Doma imaš, pa ne poznaš.«

V XXIII. poglavju oznanja »Ljubo doma, kdor ga ima« ter kaže na varčnost dobrega gospodarstva in računstva, da se dom ohrani. »Marsikdo ve dobro rajtati, pa vendar slabo gospodari. Le kdor več pripravi, kakor zapravi, on je dober gospodar.« (Str. 117.)

V XXV. poglavju je mislil zopet na domače delo in se n. pr. izrazil glede časa za setev: »Pa kdor preveč na mesec gleda, na vreme pa premalo — njemu bo delo zaostalo, prazna bo njegova skleda. Dober gospodar seje o pravem času ne po mesecu, ampak po zemlji.«

Slomšek je tako poudarjal še več kakor domačo srečo, on je polagal važnost na to, da se dom vzdrži ter ne pride na boben, da se prilično celo poveča; tedaj mislil na stvari, na katere se premalo opozarja, a so silno važne. Pomislil je na družine, ki so živele v lepem kraju, pa morale zaradi takih nesrečnih razmer oditi z rodne zemlje — brez vsega, z jokom za streho, s trebuchom za kruhom.

VII.

Gustav Schmidt se je o domoznanstvu in kulturoznanstvu med drugim še takole izrazil: »Tehnika naj bo povsod le sredstvo duhovne

izobrazbe. Preveč smo se navadili, da postavljamo tehniko nad duhovnostjo in zapravljamo dragocen čas. Šola ni reklamni biró. Otroci se morajo za domačnost vaditi življenja. Bolj nego problem od prvega í in u, je važno, da bi otroke notranje zblížali in okrepli z dobrimi skupnimi doživljaji v njej.« (»Slovenski Učitelj« 1931, str. 162.) Tudi Slomšek se je večkrat tako izrazil in to celo v knjigi postavil z opozorilom (koncentracijo) na gospodinjstvo v XII. poglavju (str. 53). To je strnil priložnostno, in sicer pri pouku v pisanju, rekoč:

»Po vsi pravici čedno pišete, pa vam povem, da bi ne bilo prav, lepo pisati, pri domačiji pa vse nesnažno imeti in če bi dekleta raje za pero prijele kakor za metlo.«

V XXI. poglavju z naslovom »V starem gradu denarji cvetijo« je prikazan živ dogodek, kako so cigani opeharili kmeta Belka. Sledi razdelba (deljenje števil), koliko je bila ta »ciganija« kmetu v škodo. Slednjič sledi obširna »pridiga« za sadjerejo, iz katere se vidi, kako lahko cvete namesto denarja sadunosnik. (Str. 104.) Ni sicer tu predstavljeno praktično šolsko delo z rokami (rokotvorni pouk), a tehtne besede so pri takem kompleksnem pouku tudi kaj pozitivnega dosegle. Odrasli poslušajo predavatelje, ki največkrat nič ne delajo z roko. »Slomšek je znal obuditi zanimanje za vsako stvar, in najsi je bila še tako neznatna.« (Brinar str. 51.)

(Dalje.)

Organizem naroda.

Vojteh Čuš.

Dr. E. Krek je omenil v svojem govoru na II. slov. kat. shodu l. 1900 tudi organizem naroda. Hočem torej nekoliko razpravljati o narodu kot organizmu.

Narod je organizem, je rekel dr. Krek. Imamo individualne organizme, to so živa telesa z raznimi organi, ter družabne organizme, družabna živa telesa. Tak družaben organizem je tudi narod. Ideja o narodu kot o družabnem organizmu je za nas jako važna, ker po nji spoznamo, kako ves narod skupaj spada. Če vem, da deli, udje narodnega organizma segajo tudi gori čez Karavanke, gori do Sv. Helene ali Magdalenske gore, gori do Svinje planine in gori do Dobrača, se bom vse drugače brígal in zanimal za te ude narodnega organizma, kakor če tega spoznanja nimam. Če so nekateri rekli: Kaj nas bríga Koroška! je bilo to mogoče samo, ker niso bili prevzeti od ideje, da narod tvori organično celoto. Misel o narodu kot organizmu je torej velepraktična, v življenje posegajoča in zato vsega upoštevanja in premisleka vredna.

Sv. Pavel v svojih listih večkrat govori o mističnem telesu Kristusovem. Pravoverni kristjani tvorijo to skrivnostno telo, kojega glava je Kristus. Cerkev je torej družabno živo telo ali družaben organizem. In sv. Pavel pravi: »Je sicer veliko udov, telo pa je eno. Oko ne more reči roki: Tvoje pomoči ne potrebujem. Ali glava nogam: Niste mi potrebne.

Bog je tako zložil telo, da ni razpora v telesu, marveč da udje drug za drugega enako skrbe, in če en ud kaj trpi, trpe vsi udje ž njim in če se slavi en ud, se vesele ž njim vsi udje.« (Iz prvega lista Korinčanom).

Kar sv. Pavel govori o organizmu mističnega telesa Kristusovega, velja tudi o vseh drugih družabnih organizmih, velja tudi o organizmu naroda.

Živo telo tvori eno celoto. Posamezni udje so deli te celote. Udje si medsebojno pomagajo, med njimi vlada bratska vzajemnost po geslu: Vsi za vsakega, vsak za vse! Če preti enemu udu nevarnost, mu hite vsi ostali udje na pomoč. Če en ud trpi, mu skušajo vsi ostali udje pomagati. S trpečim udom vsi drugi udje sotrpijo, če sta nevarnost in bol minuli, se s prizadetim udom vsi drugi veselijo.

Isto je in mora biti v družabnem organizmu. Narod je organizem in tvori organično celoto. Tudi tukaj mora med posameznimi udi veljati: Eden za vse, vsi za enega! Če se en del ali ud narodnega organizma nahaja v blagostanju, če raste in procvita, se ž njim vsi ostali udje veselijo. Če Ljubljana raste in napreduje, se ž njo vred veselijo vsi deli naroda. Če prebivalstvo prestolice Slovencev ne napreduje, kakor bi moralo in bela kuga — ta smrt narodov — ovira porast mesta, to boli vse ostale ude. Če je več stotisoč pripadnikov narodnega organizma na severu in zapadu nenaravno ločenih in odrezanih od ostalega narodnega telesa, potem mora to vsem delom narodnega organizma povzročati neutešljivo bol in žalost. Ves narod čuti žalost in bol, ko se slovenska deca na severu in zapadu sistematično in brezobzirno potom šol — potujčevalnic izneverja narodu.

Organizem naroda obsega vse brate po krvi in jeziku. In zavest, da tvorimo eno organično celoto, nas prešinja s sočutjem do vseh udov te celote, da z vsemi udi sotrpimo in se soveselimo. Zavest bratske vzajemnosti prevzema vse ude narodne celote. Eden za vse, vsi za enega!

Med brate po krvi in jeziku pa ne štejemo samo vseh Slovencev, marveč, kakor je rekel Krek že na III. slov. kat. shodu l. 1907: »Tudi Istrane in Dalmatince in vse tiste, ki se imenujejo Hrvate ali karkoli že na našem jugu.« Krek je pač mislil: Vse Hrvate, Srbe in Bolgare. — In končno vse Slovane.

Iz navedenega sledi: Kakor roka nikdar ne more reči: Kaj me briga oko, in glava ne more reči: Kaj me briga noga, tako tudi središčni udje jugoslovanskega naroda nikdar ne morejo reči: Kaj nas brigajo naši obmejni udje, ne smejo nikdar reči: Kaj nas briga Koroška! Kaj nas briga Primorje!

Nemci so nam lahko za zgled naroda, ki se briga za vse ude svojega narodnega organizma. V Berlinu obstoja Društvo za Nemce v inozemstvu (Verein für die Auslandsdeutschen) z izključno nalogo, da skrbi za Nemce v inozemstvu. V prvi polovici septembra t. l. (1932) se je vrsilo v Berlinu večdnevno zborovanje tega društva. Pokrovitelj je bil berlinski nadžupan. V svojem otvoritvenem govoru je naglasil, da Društvo za Nemce v ino-

zemstvu zlasti tudi mladino hoče navdušiti za brate onstran političnih meja. V tej mladini bo nemškim narodnim manjšinam, ki hočejo ohraniti svojo kulturo in svoj materin jezik, najizdatnejša opora in pomoč. »Mi ne prosimo« — je nadaljeval — marveč mi zahtevamo in sicer z vso pravico zahtevamo, da smejo naši rojaki v inozemstvu neovirano gojiti svojo narodno svojstvenost in svoj jezik!«

V imenu nemške in pruske vlade se je notranji minister zahvalil Društvu za vso njegovo skrb, ki jo je posvetilo mladini, da jo vzgaja v stalni misli na milijone nemških bratov, ki živijo izven nemške domovine. Obenem je prebral spomenico državnega prezidenta Hindenburga, v kateri je izražena želja, naj bi ta prireditev utrdila vez rajhovskih Nemcev z nemškimi brati v ostalih državah.

Prvi predsednik Društva za nemštvo v inozemstvu je poudaril: Čimprej bo znala mladina gledati preko ozkih meja svoje domovine na one milijonske vrste svojega naroda, ki se borijo tam zunaj za svoje nemštvo, temprej bo postala skrb zanje splošno narodni interes.

Gdanski senator dr. Strunski se je nato zahvalil v imenu vseh nemških manjšin Društvu za njegovo izdatno pomoč in zaključil: »Pomagajte nemškim šolam v inozemstvu!«

Odbor je nato sprejel sklep, da se vrši prihodnje leto zborovanje Društva za Nemce v inozemstvu v Celovcu! V onem Celovcu, ki stoji sredi slovenske zemlje! Kajti vzhodno, južno in zapadno in tudi še severno od Celovca živijo Slovenci.

Ta nemški zgled, kako skrbijo Nemci za svoje brate onstran političnih meja, nam narekuje kategorično zahtevo: Več smisla za to, da tudi mi tvorimo organično celoto, naroden organizem! In da nujno sledi iz tega spoznanja: Več brige, skrbi in zanimanja za vse ude in zlasti za najbolj ogrožene ude organizma naroda! Mislimo pogosto na Pavlove besede: Oko ne more reči roki: »Tvoje pomoči ne potrebujem«, ali glava nogam: »Niste mi potrebne!« Udje skrbe drug za drugega, in če en ud trpi, trpe vsi udje ž njim in če se en ud raduje, se veselijo ž njim vsi udje.

Vsak za vse — vsi za vsakega! Brigo, skrb in pomoč najbolj ogroženim udom narodnega organizma!

Ustanovitev svetovnega združenja katoliških pedagogov.

F. L.

Sklep svetovne konference katoliških pedagogov na Dunaju. — Mogočna organizacija 200.000 katoliških učnih oseb.

Četrtek, dne 8. septembra 1932 je bil na Dunaju pomenljiv shod — svetovna konferenca katoliških pedagogov, ki je sklenila, da se zopet oživi svetovno združenje. Že pred 20 leti je bil napravljen začetek take

zveze, a zaradi smrti prvega predsednika rektorja Brücka (Bochum) in zaradi svetovne vojne je moralo delovanje prenehati. Na podlagi dveletnih priprav avstrijske katoliške učiteljske zveze se je ideja zopet toliko uresničila, da je od več ko 40 katoliških učiteljskih organizacij, s skupaj 200.000 člani, učiteljev in učiteljic od osnovnih do visokih šol, svetovno učiteljsko združenje sklenjena stvar. S tega zborovanja navedemo še nekatere podrobnosti.

V sredo je bil pozdravni večer udeležencev konference v dunajskem »Rathauskeller«. V četrtek zjutraj so se delegati zbrali v Churhauskapelle, kjer je daroval škof dr. Seydl sv. mašo; potem so se mu predstavili vsi delegati. Ob 10. uri se je v deželni hiši konferenca konstituirala in pričela z zborovanjem. V imenu avstrijske učiteljske zveze je pozdravil profesor Zeif delegate s celega sveta. Na to je določil število posameznih organizacij. V pozdravnem govoru je Zeif naglašal, da se je iskala programatična podlaga nove organizacije. Spoznali so, da je to papeževa enciklika o vzgoji. Zato so še včeraj odposlali brzojavko na papeža. Delegati so to vzeli s slava klici na znanje.

Nato je sledila volitev prezidija. Za predsednika je bil izvoljen univ. profesor dr. Johnson (Washington), za podpredsednika rektor Weber (Bochum), gospa profesor Prágai (Budapest), direktor Sniehota (Kattowitz) in gospa profesor nadučiteljica Schmitz (Berlin), za tajnika glavni učitelj Nowotny (Dunaj). Novoizvoljeni predsednik univ. profesor dr. Johnson se je v angleškem jeziku zahvalil za izvolitev in zaupanje. Njega je škof poslal na to zborovanje. Velika enciklika svetega očeta o vzgoji naj bo »magna charta« organizacije. (Veliko odobravanje.)

Nadalje je prevzel rektor Weber predsedstvo. Profesor Zeif je potem imel referat o ustanovitvi in o sejah svetovnega združenja katoliških pedagogov ter se je posebej izrazil o določbah in namenu tega združenja. Svetovno združenje katoliških pedagogov naj bo zveza vseh učiteljev in učiteljic javnih in privatnih šol, z namenom, da pospešuje vzgojno znanost in praktično vzgojo v katoliškem in narodno-mirovnem duhu. Z izključitvijo vseh političnih stremeljenj naj tvori združenje mednarodno enoto vseh v posameznih državah obstoječih zvezah katoliških učiteljev.

Dopolnilni referat je imel potem Rotter o delovnem programu tega združenja. On se je skliceval na oni del vzgojne enciklike papeža Pija XI., ki pravi, da svetega očeta veseli, ker je toliko katoliških učiteljev združenih »v gojitvi duhovne kulture, v trudu za vzgojno umetnost in zato silna pomoč katoliške akcije«. Referat je pokazal na krizo kulture, politike, društvenosti in gospodarstva, t. j. odpad od objektivne resnice krščanstva v začetku in nepretrgani verigi gospodarske krize na koncu razvoja. Treba bo poglobiti pravo vzgojo.

Za sedež poslovalnice svetovnega učiteljskega združenja je bil izbran Dunaj.

Listek

Problem mednarodnega jezika.

Prvi ljudje so nedvomno govorili samo en jezik. Pozneje so življenske razmere in preseljevanje rodov ustvarile več jezikov. To vidimo pri Slovanih. Stari Slovani, dokler so bivali v svoji prvotni domovini, so imeli enoten jezik. In danes? Posamezna narečja so se tako oddaljila od prvotnega jezika, da se prav težko razumemo. Isto se je zgodilo z drugimi narodi.

Vselej, kadar so prišli ljudje skupaj, ki se niso mogli sporazumeti, se je pojavila želja po skupnem jeziku. Sv. pismo nam hrani o tem najstarejši spomenik; prerok Sofonija namreč omenja, da so stremeli za enotnim jezikom (Sofonija, 3, 8. 9.). To potrebo so čutili pozneje tembolj, čimbolj se je razvijala trgovina.

Potrebo po enotnem jeziku uvidi vsak. Mnogo jih je pa, ki ne verujejo, da bi se kak jezik mogel uveljaviti za splošno občevelni jezik med narodi. Trgovci, diplomati, učenjaki i. dr. so dandanes primorani znati več jezikov. Koliko časa, koliko energije se je porabilo! Vso to energijo bi si prihranili, ko bi zaviadal nevtralni jezik. Prihranilo bi se mnogo časa, denarja in tudi delovnih moči. Samo en primer: V tajništvu Društva narodov je zaposlenih nekako 43 uradnikov-prevajalcev. Isto je pri vseh velikih družbah in podjetjih. Vse to bi odpadlo, ko bi vpeljali kak pomožni jezik.

Ustvariti tak pomožni jezik, je že stara ideja. Zgodovina nam našteva najmanj 150 takih poizkusov. Samo nekaj jih bom navedel. Cerkveni učitelj sv. Beda († 735) na Angleškem se je bavil z idejo mednarodnega jezika na temelju latinščine. Sv. Hildegarda, opatinja v Rupertsbergu pri Bingenu (Rheinland), umrla leta 1179, je sestavila neki umetni jezik iz latinskih in nemških korenov. Amos Comenius († 1670), znameniti češki pedagog, razpravlja v svojem delu »Via lucis« o potrebi mednarodnega jezika, katerega bi se mogli priučiti vsi ljudje. Prvi pa, ki je širši svet zainteresiral za idejo takega jezika, je bil Gottfried Wilhelm von Leibnitz (l. 1716). V svoji razpravi »Disertatio de arte combinatoriae« pravi, da naj se ustvari mednarodna pisava. Vsaka beseda bi imela svoj poseben znak, ki bi ga razumeli vsi. Je pa zelo težko, si zapomniti znake za vsako besedo. Vsi poizkusi, ustvariti mednarodni jezik, pa so ostali poizkusi. Prvi, ki je idejo mednarodnega jezika tudi izpeljal, je bil Ivan Martin Schleyer (1831—1912), katoliški župnik v Lizzelsstetten-u blizu Konstanz v Baden-u. Bil je filolog in Mezzofanti svojega časa, znal je namreč okoli 50 jezikov. Ta plemeniti človek je vse svoje premoženje in življenje žrtvoval za svoj umetni jezik — Volapük. Leta 1879. je izdal Schleyer svojo slovnico s slovarjem (v tem času je tudi Zamenhof imel svojo slovnico že gotovo). Volapük je imel samo eno sklanjatev in spregatev. Izjem ni bilo. Besede so se tvorile s pomočjo pred- in pripon. Slično kakor v esperantu, n. pr.: pük = jezik, pükik = jezikoven, pükatidel = učitelj i. t. d. Da volapük ni bil blagoglasen, naj navedem nekaj primerov: Gletikos nomik sibinos, kel no päflukom la me stud. Stud binom spag, kel filäbom lani, ä vilom flitän ini gail e liledän ko flam = Ničesar velikega ni, kar se ne bi dalo s poukom raztolmačiti. Nauk je iskra, ki dušo vname in jo vzdigne kvišku, da poleti s plamenom. Začetek očenaša: O fat obas, kel binol in siili, paisaludomor nem ola! Kömomöd monargan ola... Svojo slabo stran je imel volapük v slovarju. Težko si je bilo zapomniti besede, ki so se slično glasile: bad, fad, gad, jak, kad, lad, nad, rad, jad, zad... Kljub temu se je volapük zelo hitro razširil. Ko pa se je pojavil esperanto, je volapük hitro izgubil z obzorja. Zanimivo je bilo tudi dejstvo, da niti Schleyer sam ni znal

volapük popolnoma, pri sestavljanju člankov se je posluževal debelih slovarjev. V bivši Kranjski se je intenzivno bavil z volapükom župnik Humar na Primskovem pri Litiji.

Esperanto.

Začetnik esperanta je dr. Ludovik Zamenhof. Rodil se je 15. decembra 1859 v Bialystoku v guberniji Grodno. Njegovi starši so bili židje. Oče je poučeval na gimnaziji francoščino in nemščino ter zemljepisje. Cela družina je živela bolj slabo nego dobro. Mladi Ludvik je obiskoval šolo v rojstnem mestu in v Varšavi. Vseučilišče je posecal v Moskvi in v Varšavi, kjer je postal doktor vsega zdravilstva. Še isto leto se je napotil na Dunaj, kjer je študiral očesne bolezni. L. 1887. se je oženil s Klaro Zilbernik, hčerko nekega trgovca iz Kovnega. Zamenhof je izvrševal svoj zdravniški poklic v večih mestih brez posebne sreče, slednjič se je nastanil v Varšavi. Umrl je l. 1917. v velikem pomanjkanju.

Zamenhof se je že v gimnaziji bavil z idejo mednarodnega jezika. L. 1878. je imel svojo slovnico že gotovo, a čutil se je še premladega, da bi jo obelodanil. Počakal je še devet let. Medtem je oče zvedel za njegovo idejo, našel je njegove zvezke ter jih vrgel v ogenj. A Zamenhof je imel zelo dober spomin. V kratkem času je imel slovnico zopet spisano. Nato je dolgo iskal založnika, a zaman. Nihče ni hotel riskirati toliko denarja. Ko se je pa oženil, mu je tast pomagal iz zadrege. Knjiga je izšla pod naslovom »Dro Esperanto. Internacia lingvo. Antaŭparolo kaj plena lernolibro«. Zamenhof se ni podpisal s svojim imenom, zato so mnogi mislili, da se on piše Esperanto. Pozneje pa so ta mednarodni jezik imenovali kratko esperanto in to ime je ostalo do današnjega dne.

Še isto leto je Zamenhof izdal prevod svoje knjige v poljskem, francoskem in nemškem jeziku. Svojo brošurico je jel razpošiljati na vse strani, večinoma brezplačno. V tem času je bil volapük v polnem razmahu. L. 1887. je filozofsko društvo v Philadelphiji imenovalo posebno komisijo, da prouči znanstveno vrednost volapüka. Komisija je zavrgla volapük, češ, da je pretežek. Mednarodni jezik naj bo lahek, slovnica enostavna, naravna, pravopis fonetičen, jezik blagoglasen i. t. d. Komisija je razposlala na vsa združenja učenjakov poziv, da se skliče svetovni kongres, ki naj bi definitivno rešil problem mednarodnega jezika. Medtem so se člani komisije seznanili z esperantom. Komisija je dala tudi tiskati Zamenhofovo brošuro v angleškem jeziku. Do imenovanega kongresa pa ni prišlo. Nekateri pa so predlagali nekaj sprememb v Zamenhofovi slovnici. Zamenhof se temu ni protivil, pač pa je rekel, da naj se s spremembami še malo počaka, da bo čas sem pokazal, katere spremembe bi bile dobre. L. 1894. so bili dani na glasovanje štirje predlogi, ki jih je pa večina odklonila.

L. 1905. je bil prvi mednarodni esperantski kongres, vodil ga je Zamenhof sam. Otvoril ga je z esperantskim govorom in vsi so ga napeto poslušali. Vsi, ki so se učili esperanta privatno, so ga dobro razumeli.

L. 1889. je Zamenhof priobčil imena onih, ki so se naučili esperanto: 921 iz Rusije, 29 iz Nemčije, 21 iz Avstro-Ogrske, 9 iz Anglije, 5 iz Francije, 4 iz Amerike, 4 iz Švedske, 2 iz Turčije, iz Italije, Kitajske, Romunske po eden in 2 brez naslova (1000). Istega leta je bil ustanovljen prvi esperantski klub v Nürnbergu, volapükski klub je namreč postal esperantski. V Nürnbergu je začel izhajati tudi prvi esperantski časopis »La Esperantisto«, ki je imel naročnike v Rusiji (335), v Nemčiji (124), v Švedski (56), v Franciji (10), v Ameriki (6), v Italiji (4), v Bulgariji (3), v Spaniji (2), v Angliji, Belgiji, Portugalski in Braziliji (po 1). Kmalu se je osnoval tudi klub v Sofiji, ki je izdajal časopis »Mondlingvisto«.

L. 1900. so ustanovili v Franciji privatno društvo pod imenom »Delegacija«. Namen tega društva je bil, da se razširi ideja mednarodnega jezika. Izbira

jezika pa naj bi se poverila mednarodnemu »Savezu Akademika«. L. 1907. je poslala delegacija na »Savez Akademije« prošnjo, podpisano od 350 kulturnih društev in 1250 učenjakov. Največ podpisov so zbrali esperantisti. Savez Akademije pa je na predlog Akademije na Dunaju prošnjo odklonil, češ, da ni pooblaščen, dajati v tem oziru kake predloge. »Delegacija« je zato vzela celo zadevo sama v roke. Izbrala je posebno komisijo, sestojčo iz 10 oseb. 16 jezikov je bilo predloženih in komisija je načelno pristala na esperanto, a izenačiti, da se mora z načrtom »Ido« (naslednik, potomec). O tem projektu pa do sedaj ni nihče vedel ničesar. Koj se je razposlalo nekaj slovníc (100) Jezikovni Esperantski komisiji, da odgovori, ali pristane na »Ido« ali ne. Osem glasov je bilo za »Ido«, vsi drugi so ga pa obsodili. Ves postopek »Delegacije« je bil nelegalen. »Ido« se je pač razširjal v Franciji in v drugih deželah, a esperanto je tudi to krizo prebolel, kar je pa le učvrstilo njegov položaj. »Ido« je pa utihnil.

Esperanto so pomagali širiti posebno mednarodni in narodni esperantski kongresi. Prvi mednarodni kongres se je vršil v Boulogne sur mer (l. 1905.), drugi v Genève (l. 1906.), tretji v Cambridge (l. 1907.), nato v Dresdenu (l. 1908.), v Barceloni l. 1909., v Washingtonu l. 1910., v Antwerpenu l. 1911., v Krakovu l. 1912., v Bernu l. 1913. Leta 1914. pa bi se moral vršiti kongres v Parizu, pa je izbruhnila svetovna vojna. Med vojno l. 1915. se je vršil kongres v San Franciscu. Po vojni pa so zborovali esperantisti v Haagu l. 1920., v Pragi l. 1921., v Helsinki l. 1922., v Nürnbergu l. 1923., na Dunaju l. 1924. itd. Letos pa se bodo zbrali esperantisti celega sveta v Parizu. V Jugoslaviji pa so se vršili narodni kongresi v Zagrebu, Splitu, Mariboru, Subotici in letos ob binkoštih v Slavonskem Brodu.

Esperanto je sedaj razširjen po celem svetu in ni ga skoro večjega kraja, ki ne bi imel esperantskega kluba. Tudi Slovenija jih ima že lepo število (Ljubljana, Maribor, Celje, Ptuj, Jesenice, Radeče, Trbovlje, Logatec). V mnogih državah je esperanto vpeljan v ljudske in srednje šole, s pridom ga uporabljajo trgovci, filatelisti, misijonarji itd. Danska in Japonska pa sta že izdelali filme z esperantskim tekstom.

Esperanto so tudi radio postaje sprejele v svoj program. Ljubljanska radio postaja oddaja vsak teden ob torkih (od 20 do 20.30) zanimiva predavanja v esperantskem jeziku. Na ta način se seznanjajo drugi narodi z lepoto naših krajev (tujski promet), z našo literaturo itd.

Kdor želi glede esperanta kako pojasnilo, naj se obrne na naslov: Golobič Peter, šolski upravitelj, Jesenice—Fužine, Gorenjsko. Priložite znamko za odgovor!

Izobrazba naroda

Nepodrejenost in samostojnost šole in vzgoje.

E. Bojc.

Šolstvo kot sredstvena, zunanja osnova vzgojne kulture zadobiva z napredkom človeštva vedno dostojnejše mesto sredi drugih kulturnih panog; kakor velja to za celo raso in njeno kulturo, tako za posamezne države oz. več ali manj osamosvojene in osveščene narode v vseh časih. Saj pa je baš svet šolstva in vzgojstva nekak »svet zase«, nekak avtonomen, nezavisen kulturni činitelj, ki mu je pripuščena končno v glavnem vsa najvišja duhovna, t. j. normativna inicijativa v kulturni areni človeštva. Šola je vezbališče in domovališče duha, skratka: svetišče, ki naj se mu ne približuje nihče z nečistimi nogami in zločestim namenom. Velike vzgojiteljske osebnosti človeštva nastopajo kot svečniki v

tej areni, osebnosti, ki se je v njih skristalizirala vsa bogata dediščina človeškega duha in posebno še kulturna svojskost dotičnega naroda, da morejo zdaj na poseben način in po posebni zakonitosti duhovne prirodnosti iz tega spoznanja oplajati in bogatiti spet od svoje strani kulturo svojega naroda in človeštva sploh. Tako šola in vzgoja življenje ne samo spremlja, ampak ga — zlasti v močnejših svojih dobah — tudi vodi. To je njeno veliko in izredno poslanstvo v človeški kulturi.

To dejstvo je treba naglasiti vprav danes, ko podlega vsepovsod evropskemu gospodarskemu polomu z drugimi kulturnimi institucijami tudi šola in ko človeštvo v svoji desorientaciji mrzlično grabi za sredstvi, ki so daleč od poti miru in resničnih kulturnih osnov. Bolj kot kdajkoli je danes potrebno, da šola in vzgoja vsepovsod spet zadobita tisti nivo in tisto svetiščno samostojnost v krogu ostalih kulturnih torišč, da, nad temi ostalimi torišči, ki jima po njeni normativnostno duhovni nadrejenosti pripada. Šolstvo in vzgojstvo se namreč v nobeni dobi in v nobenem kraju ne sme podrejati nižje stoječim kulturnim institucijam, ki so do nje morda le v sredstveno-interesni zvezi. Ono je marveč vedno in končno zavisno relativno le od vsakokratne narodne kulture, s katero je organsko povezano, absolutno pa od večnostnih osnov duha človeške kulture, ki se s svojim pravcem sklada in zrašča z etičnimi vrednotami religije in njenimi normami.

No, če pobrskamo malo po zgodovini šolstva, bomo kmalu našli dovolj zadevnih zlorab in pregrešk, ki nam le kažejo in svedočijo, da človeštvo še ni doseglo najvišje kulturne stopnje in da je za duhovni razvoj naprej dana še dovoljna razdalja, ki je lahko v »tolažbo« oz. pobudo vsem onim kulturnim pesimistom, ki morda mislijo, da je jalova zapadna romansko-germanska kultura vsem potrebam človeštva že zadostila in do viška ugodila. Da, bile so dobe — ni treba za to iskati daleč okoli — ko je bila šola vladam raznih držav le sredstvo za njene trenutno-politične, čisto časovno vezane, egoistične namene: Otroci naj bi se v njej naučili dobro razumevati razne njene odredbe in določbe, da bodo kot državljani znali zadostiti svojim nalogam v razmerju do nje. Nič več pa tudi nič manj. Do te točke se je šola podčrtavala ter čisto mehanično, prokrustovsko nategovala, preko nje pa odločno odklanjala; večja izobrazba je bila »nevarna«. To taktiko smo mi Slovenci zlasti okusili v bivši mačehovski Avstriji, a prav to striženje peroti tej ptički svobode se je v zgodovini dogajalo še marsikje in se deloma ponekod še.

Danes pa se moderne in visoko kulturne države trudijo na vso moč, da bi šolstvo in vzgojstvo dvignile do prave njune veljave in jima od svoje strani dale pri njenem samolastnem, samostojnem razvoju kar največ pobude in zlasti materialne opore. Najlepši primer za to nam je lahko povojna Nemčija, kjer je šolstvo in vzgojstvo doseglo morda najvišjo dosedanjo razvojno zadevno stopnjo v kulturni zgodovini človeštva. Zlasti naj tu spomnim na vse njene bogate poizkuse v iskanju nove šole, ki s svojimi duhovnimi finesami in niansami prekašajo vse dosedanje v pedagoški zgodovini — ne samo teoretično, ampak tudi praktično — poleg številnih pomožno-šolskih institucij. Vse to je in bo dajalo vzgled vsem drugim narodom, ničesar namreč, vsaj ničesar podstavno duhovnega ne izgine, pa če se valovi sodobne krize še tako grozeče zaganjajo nasproti vsem zakladnicam in hrambam človeškega duhovnega napredka. Hoté ali nehoté bo človeštvo vedno znova našlo — četudi z žrtvijo par generacij in stoletij — pot k organskemu življenju, organski rasti, tako poedinca in naroda kakor kulture, ki jo ta dva osnovna organizma stvarjata. — Za našo dobo in našo generacijo so sicer značilni razni simptomi, ki zadevajo neposredno tudi šolskovzgojno kulturo. Poudarim naj tu le dvoje dejstev iz tega prehodnega

obdobja: Ne le teoretično, ampak tudi praktično spoznanje in priznanje visoke vrednosti in normativne nadrejenosti šolstva in vzgojstva (Nemčija!) na eni strani ter popolna podrejenost in usužnjevanje iste nižji kulturni plasti — politiki (boljševiška Rusija). — Danes se govori mnogo — tudi hvalevredno dejstvo, čeprav ni navidezno neposredno povezano s šolo in vzgojo! — o moralni razorožitvi, o antimilitarizmu, ki ga naj prično gojiti vse evropske države, potem ko so — oborožene do zob — spoznale pred seboj najpošastnejšo sliko bodoče vojne nevarnosti, ki bi pač utegnila s svojo kemično-tehnično dovršenostjo uničiti vse, kar je uničljivo v stvarstvu s človekom — njegovim gospodarstvom vred. A kdo se ob tej prognozi evropskih diplomatov spomni, da je v tem smislu baš vzgoja s šolo morda največ zagrešila, če gre tu za duha militarizma. Saj se je šele povojni generaciji zagnusila zgodovina letnic vojská in zemljepis z naštevanjem sovražnikov sosedov. Koliko se po svetu greši še danes na tej militaristični vzgoji, ki bi znala vse prej povedati, samo ne o tem, kako najti sredstev in poti, da se človeštvo zanaprej ogne zverinskim in le gonskega, duhovno nižje stoječega človeka označujočim pokoljem in vsem posledicam tega človeka nedostojnega podivjanja in razdejanja. Da, veliko hvaležnega polja ima vsaka država baš tu pri vzgoji bodočih generacij; le s korenitim in odkritim prizadevanjem bodo doseženi uspehi, ki se zde zdaj — naravno spričo tradicije — zelo problematičnega in dvomljivega značaja. Le tako bo z ene strani blažilno vplivala na sodobne vzbujajoče se duhove in jih s svojim zadevnim praktičnim stremljenjem in delom razoroževala, z druge strani pa gradila sebi in bodočim pokolenjem tisto srečno bodočnost in blagostanje, po katerem človeški duh že davno hrepeni.

Še nekaj spominov iz mojega družabnega, političnega in službenega življenja na Bučki.

Ivan Hribski.

Ni dvoma, da je človeku družba potrebna. Vprašanje pri tem je le, kakšna družba? Saj je namreč znan ljudski pregovor, ki pravi: Povej mi s kom občuješ, da ti povem, kdo in kaj si. In ljudski glas — božji glas; kajkrat tudi glas naše vesti. Preko ljudske sodbe in lastne vesti bi pa prav za prav ne smel nihče, najmanj pa učitelj — vzgojitelj, ki naj bi se slabih družb ogibal kot nebodigatreba. Slabe družbe po naših mestih, trgih in še kakih večjih krajih, so nam uničile že marsikaterega mladega, idealnega učitelja. Strle so ga moralno, fizično in gmotno. Pa se dogaja, da člani slabih družb celo s prstom kažejo na ubogo učiteljsko žrtev, češ: Glejte ga, da ga le ni sram! In tak-le naj bi vzgajal mladino! Hinavci! Prej ga lahkomiselnost in brezvestnost moralno uničijo, nato pa se sklicujejo na dostojanstvo učiteljskega stanu. Da, ga! Malomestna in trška jara gospoda nam pokvari silno mnogo dobrih učiteljev in učiteljic, jih odtuji poklicu in ljudstvu v osebno, kakor tudi v plošno narodno vzgojno in kulturno škodo. Brez nevarnosti osebnega moralnega propada pa tudi niso naši manjši podeželski kraji, v katerih so učitelji-ce osamljeni in zapuščeni — brez vsake primerne družbe. Ako učitelj v takem kraju ni posebno vnet za svoj poklic, če ne čuti potrebe po svoji nadaljnji samoizobrazbi, to je, da ga ne zanima narodna književnost ne izvenšolsko prosvetno ali gospodarsko delo, tedaj sploh ni drugega pričakovati kot to, da zaide med kmetsko gostilniško pobratimstvo, posebno še, če je navezan na gostilniško prehrano, zakar žanje seveda sadove, ki jih rode take podeželske gostilniške vinske družbe in bratovščine. Že mnoge tovariše je po takih družbah glava bolela, zlasti še tedaj, če so se brez pomisleka in izbire kar vse vprek pobrativali, nezavedajoči se, da

je veliko lažje reči človeku v obraz: ti si osel, kakor pa: vi, gospod učitelj, ste osel ali še kaj temu podobnega. Pa dovolj uvoda. Teh par vrstic sem navedel samo zato, ker me bolijo pavšalne obsodbe o tem ali onem iz našega stanu, ki je morda zašel na napačno pot po krivdi družbe, v katero ga je zanesla usoda. Prav in pošteno bi bilo, če bi vsi, ki so poklicani presojudati učiteljstvo, uvaževali in umeli globokoumni pregovor: Kdor vse premeri, ne zameri. Pa k stvari. Res, družba je človeku potrebna, toda biti mora poštena in stanu primerna. To je tako jasno, da bi bilo vsako dokazovanje odveč. Kdor dokazov ne vidi v življenju samem, ta naj si jih poišče v svetnih ali še bolje v svtopisemskih knjigah. Vsak učitelj pa naj bi se zavedal slovenskega pregovora, ki se v prvi polovici glasi: Kdor se med otrobe meša, ga...

Na srečo je moja bučenska družba obstojala iz nastopnih oseb: vrla učiteljica J. K., upokojeni nadučitelj F. F., župnik I. K., upokojeni profesor K., graščinski oskrbnik J. in njegov sin jurist M., oče Selak in njegov sin Fr., poštarica, učenikova žena in končno — samo slučajno še »vaška inteligenca« — občinski tajnik. Pa pojdemo lepo po vrsti od osebe do osebe. Z učiteljico, ki je bila 6 let mlajša od mene, sem občeval le bolj službeno in družinsko. Dasi je bila prav simpatična in srčkana stvarca, sem se le ogibal, hoditi ž njo samo na izprehode, da bi ne nastala radi tega med ljudstvom kaka sumničenja, v družini pa ljubosumnje, kar vse je po človeških lastnostih mogoče. Videlo se mi je, da je bilo moji sicer mladi pa pametni ženi celo všeč, ako najine službene konference niso predolgo trajale, kadar sva konferirala sama z učiteljico. Na dvorazrednice sodijo res pametni, najboljše pa z učiteljicami poročeni upravitelji, ker je znano: Das Alter schützt vor Torheit nicht. Po naše: Se star panj se rad vname. In ta reč se nikjer ne spodobi, najmanj pa pri vseh, ki morajo z dobrim zgledom naprej, kakor pravimo. Na sprehode smo hodili le ob nedeljah popoldne po končanem cerkvenem opravilu, in sicer: učenik z gospo soprogo (poštarico), jaz z ženo in učiteljico. Z nami so šli tudi otročički. Takí nedeljski popoldanski družinski sprehodi niso bili nikomur v spotiko, prej za zgled lepega prijateljskega občevanja. Učenik F. je bil po postavi velik, po srcu dober, po umu pa praktik. Poročil se je bil šele v Adamovih letih. Po mladi poštarici mu je bilo zagorelo srce. Bila je naravnost kontrast proti njemu: majhna, vitka in veliko let mlajša in dokaj umna in zgovorna dama. Živela pa sta vkljub vsem fizičnim in starostnim razlikam srečno zakonsko življenje. Bog jima je bil podaril štiri krepke dečke in eno nežno deklico. Tri dečke in deklico sta študirala, enega izmed dečkov sta vzgajala za dom. Imela sta lastno hišico in malo posestvo. Posestvo je upravljal učenik sam. Bil je poleg vsega še organist in je tudi pomagal upravljati pošto, da je mogla ženica temu lažje gospodinjiti. Na Bučki je služboval skoraj vse življenje. Ker je bil bučenski rojak, je dodobra poznal vsakega posameznika po duši in srcu, zato je meni prav lahko svetoval, s kom naj bom več ali manj previden, pred kom naj držim distanco vsaj 5 korakov. Prav rad mi je tudi pripovedoval dogodivščine iz šolskega življenja mnogoletnega njegovega tovariša in soseda L., ki je bil znan daleč naokrog kot velik šaljivec. Naj navedem samo par takih, ki so mi ostale še v spominu. L. je najprej služil nekje na Kočevskem. Bil je prestavljen v Škocijan pri Dobravi. Ko se je selil tja, je moral skozi Kočevje. Vse svoje pohoštvo je naložil na en voziček. Na pohoštvo je imel navezan velik bas (čelo). Sam je korakal za vozom, oblečen v ponošenem žakeju, na glavi cilinder. Ko sta tako prišla z voznikom v Kočevje, se vsujejo kočevski otroci za njim z vprašanji: Wo werden Sie denn die Komödie auf-führen, Herr Komödiant? On pa se jih je otepal: In Sankt Kantzian, in Sankt Kantzian, krote kočevske.

S škocijanskim župnikom sta se prav dobro razumela, ker so mu bile poštene šale všeč. Nekoč sloni župnik na oknu, mimo jo primaha hitrih korakov

nadučitelj L. Župnik mu zakliče z okna: Brž se kaj zlaži in ne beži tako hitro naprej! Lavrič: Ne utegnem, mudi se mi domov. Preobleči se moram; grem k sprejemu deželnega predsednika, ki pride v Dobruško vas. Župnik si misli, če je tako, tedaj moram tudi jaz zraven. Vrže se v praznično obleko in naroči kuharici, naj napravi najboljšo kosilo, kakršnega sploh zmore njena kuharska umetnost. Ko prideta v Dobruško vas, se zastoj ozirata po deželnem predsedniku. Vprašata ljudi, ali ga še ni? Ljudje ne vedo ničesar o kakem prihodu deželnega predsednika. Župniku se prične svitati v glavi. Vpraša L.: Kaj pa, ko bi me bil ti spet potegnil? L.: Kaj mi nisi rekel, naj se hitro zlažem... Imela pa sta tisti dan izborna kosila na veliko kuharičino jezo.

Nekoč nenadoma vstopi v razred nov in strog šolski nadzornik. Otroci vstanejo in pozdravljajo: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Prav za-tegnjeno seveda, v zloglasnem šolskem tonu. Nadzornik ves nervozen: Otroci! Pozdravite vendar kratko, naravno: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Naglašajte le želelnik bodi. Ponovite! In spet začno po stari navadi: H-v-a-l-j-e-n b-o-d-i itd. Nadzornik ne vzdrži do konca. Rezko zapove: Dovolj, sedite! Obrne se nervozno k nadučitelju: Herr Oberlehrer, auf welcher formalen Stufe sind Sie jetzt? Nadučitelj: Herr Inspektor, es gibt nur eine Stufe in unserem Schulzimmer, darum bin ich immer auf der ersten Stufe in pokaže na šolski podij. Nadzornik pograbi za klobuk in aktovko in jo odkuri iz razreda, nadučitelj pa si mane roke od veselja, ko se je bil tako hitro znebil sitneža. Čez dober mesec dni pa prejme nadučitelj po pošti večjo priporočeno uradno kuverto. Počasi jo odpre. V nji je bil upokojitveni dekret. Malo se zdrzne, vendar, ko ga prebere se nasmehne, vzame pero v roke in piše na c. kr. deželno vlado: Für tausend Gulden Pänson, tausendmal: Vergelts Gott! Začel je bil službeno karijero s 100 gol. pokojnine pa so mu dali po 40 letih 1000 gol., česar sam ni pričakoval. To je bilo, kar ga je tako veselilo, da se je bil vladi lepo zahvalil. In še več takih, žal, da so mi šle že iz spomina.

Moj tovariš učenik F. pa je imel nekoliko manjšo pokojnino, ker so ga bili upokojili še preden je imel polno službeno dobo. Vzrok? Ni se mnogo zmenil za tedanje novotarije in metodične umetnije. Držal se je bolj principa, da vse skupaj nič ne pomaga v šoli, če učitelj ni osebnost. Kaj metoda! Osebnost, osebnost, to je nekaj. Misel res ni napačna, samo če je učitelj res osebnost.

Moj tretji družabnik je bil gospod župnik Ig. Kutnar. Štirikrat tedensko sva se pozdravila v šoli, ko je zelo točno in redno prihajal poučevat verouk. Na sprehode nisva hodila, pač pa sem ga večkrat, posebno ob spomladanskih dneh, ko je drevje brstelo in v jesenskih, ko je drevje rumenelo, obiskaval v njegovem vrtu ali vinogradu, kjer sva spomladi z lesene klopice uživala krasen razgled po lepi božji, cvetoči naravi, jeseni pa tudi uživala prirodne darove: sladko grozdje in sočno sadje. Vživala sva tako rekoč poezijo in materijo božjega stvarstva. Bil je župnik mirnega značaja, dobrega srca. Nikomur ni storil žal krivice, še v politiko se ni vtikal in vendar je imel tudi on sovražnike, ki so ga od časa do časa napadali v političnih listih. Ni jim odgovarjal. Mimo psov, ki te oblajajo, pojdi mirno svojo pot, pa bodo nehali, je še mene učil. In pa: kadar se hoče kdo prepirati z vami, umaknite se mu. Za prepir sta potrebna vedno vsaj dva. Če se prepirljivcu umaknete, ostane sam in konec bo prepira. Praktični nauki, vredni uvaževanja v vsakem pogledu.

Moj četrti znanec, s katerim sva tudi večkrat povasovala, pa je bil upokojeni profesor in bivši kočevski okrajni šolski nadzornik gosp. profesor Komljanec. Dasi je bil duševno in telesno še čvrst in krepak, je bil vendar predčasno upokojen. Vlekel je tedaj po deželi, zlasti po mestih, nemčurski veter, on pa je bil zaveden narodnjak, kar tedanji nemški in nemčurski vladni gospodi ni bilo všeč. Moral je v pokoj. Svoj rojstni kraj in svoje sorodnike je

zelo ljubil, zato se je nastanil v svojem rojstnem kraju, t. j. na Bučki. Meni je bil posebno mil za to, ker mi je večkrat kaj lepega pravil iz svojega nadzorniškega življenja. V prav lepem spominu je imel nekatere nadučitelje, kakor: Raktelja z Ribnice, Pavčiča iz Vel. Lašč, Mandelca iz Sodražice in še nekatere druge. Visoko jih je cenil radi njih narodne zavednosti in krščanskega življenja. Nekaj prav izrednega pa je bila njegova ljubezen do ptičev in obratno: ptičje zaupanje vanj. Po cele ure se je z njimi zabaval zunaj na vrtu. Priletavali so mu na glavo in na iztegnjeno roko, da sem se čudil. Kadar je šel maševati v bližnjo cerkev, so leteli za njim, po maši pa so ga zopet spremljevali do stanovanja. Stare žeice so se temu izrednemu pojavu zelo čudile in so ga imele že kar za svetnika. To ptičjo naklonjenost pa je dosegel na ta način, da se je vstopil pod drevo, dal v štulo ruske kučme ali na stegnjeno roko orehova jedrca in tako stoječ posnemal ptičje čivkanje. Pozneje niti čivkati mu ni bilo treba več. Če je le okno odprl ali se prikazal zunaj na prostem, že je imel ptičjo družbo okrog sebe. Tudi jaz bi bil rad navadil ptičji rod nase, zato sem bil začel posnemati profesorjeve metode. Po cele ure sem stal pod drevesi, žvižgal in čivkal, molil od sebe stegnjeno roko dokler sem pač mogel, si deval jedrca v klobukovo stulo, a vse brezuspešno. Noben kljun se mi ni hotel vsteti na glavo, še manj pa na roko. Čudno! Nisem pa nisem imel sreče v ptičji ljubezni, zato sem jo rajši naklonil otrokom in imel vsekakor lepše uspehe pri tem kot pri ptičih.

Profesorjev zgled pa vendar le kaže, kaj se da vse doseči z ljubeznijo, ki nam mora biti najvišje pedagoško načelo in sredstvo. Z dobrohotno ljubeznijo privabiš še žival za seboj — pa bi ne privabil človeka?

Izmed duhovnikov mi je bil prav vseč tudi škocijanski župnik P. Bohinjc, trda gorenjska grča, vendar meni zelo naklonjen. Včasih me je prišel celo na B. osebno obiskat, da sva malo pokramljala o tedanji slovenski literaturi in politiki. Bil je pisatelj. Mislil je, da je nekaj take žilice tudi v meni, ker sem bil tiste čase spisal in izdal malo brošurico »Šola in dom«, v kateri sem na poljuden način razlagal staršem pomen šolskih predmetov. Župljanom se je zdel previsok, ker ga niso mogli razumeti. Njegov duh je plaval v pisateljskih fantazijah, zato je preziral vsakdanjosti in se ni z njimi mnogo pečal. Samo tedaj se je potrudil med ljudstvo, kadar je iskal primernih oseb za zasnovane tipe v svojih povestih. Vodil je tudi posojilnico, po malem posegel tu in tam v politiko, v kateri pa ni imel, vsaj v Škocijanu posebne sreče. Nekeč bi jo bila tudi midva kmalu skupila. Vršile so se volitve v državni zbor, zato smo prirejali volivne shode. Na B. se nam je tak volivni shod še dobro obnesel. Slabše se nam je godilo v Škocijanu. Po deveti sv. maši smo se zbrali na trati okrog gasilskega doma. S kandidatom J. H. smo se dogovorili, kako bomo vodili shod. Župnik B. naj bi predsedoval, kandidat naj bi bil govoril, jaz naj bi fungiral kot zapisnikar, kaplana naj bi delala red med volivci. Spravimo se na precej visok hodnik ob gasilskem domu. Kandidat J. H. prične predstavljati župnika kot predsednika, tedaj pa se zažene množica v glasen protest z zahtevo, naj predsednika volimo. Pripeljali pa so se bili na shod menda prav vsi naši nasprotniki od Mokronoga do Zameškega. J. H. prične razvijati svoj program, toda nihče ga ne razume. Nahujskana množica vpije, da hoče imeti za predsednika shoda učitelja Bl. in mnogi molijo kar obe roki kvišku zanj. Primaha k nam na hodnik. Naš kandidat ga vpraša, kaj hoče? Odgovori mu: ustreči ljudski volji. Sedaj pa se zdramijo naši pristaši in vpijejo nad učiteljem Bl. Vik in krik vsevprek. Uboga kaplana se pridno sučeta med množico in jo mirita; med množico se je urno sukalo tudi nadučitelj B., navdušujoč jo za tovariša Bl. Skoraj celo uro se preganjajo po trati sem in tja, mi pa čakamo ugodnega trenutka, da bi začeli. Zaman. Umakniti smo se morali na župnijsko dvorišče, kamor smo spustili le svoje somišljenike in tako shod tudi končali. Pri kosilu

nika, pri čemer se je držal, kot bi ne bil vedel, da je tam. Žal, da vrli tovariš počiva že nad 20 let v hladnem grobu. Prilичno se ga bom še spomnil. Iz spomina mi ne moreta še dva: mlada tovarišica in nje šef. Nekega dne ju obiščem. Dobim ju v gostilni. Navijala sta orkestron in plesala, da sta se potila. Boječ se, da bi še mene ne zsrbele pete in pa kaj bi rekli kmetje, ko so se tisti dan parili in žgali po polju in njivah, se hitro poslovim in odidem. Po poti sem si mislil: trški in mestni ljudje pa res ne vedo, kaj se spodobi na kmetih. Ob delavniku in še ob taki vročini pa v gostilni: hopsasa, hopsasa... Kaj si more neki kmet misliti o takih učiteljih! Kaj dobrega gotovo ne.

Prezreti ne morem in tudi ne smem ob teh spominih moža, zlasti ne letos, ko je nedavno tega obhajal sedemdesetletnico rojstva. Ta mož, ki je živel samo šoli in učiteljstvu, je Ljudevit Stiasny, bivši okrajni šolski nadzornik. Mož široke splošne in strokovne naobrazbe in silno dobrega srca, ki je kar gorelo za šolo in učiteljski stan. Da se je krški okraj že tedaj ponašal z največjim številom novih šol, je bila in je še njegova zasluga. V nobenem drugem okraju ni posvečalo učiteljstvo tisti čas toliko pozornosti pedagoškimi, psihološkimi, metodičnimi in drugim šolskim vprašanjem, kakor ravno v krškem okraju. O tem so jasna priča »Učne slike« izdelane in izdane po nadzorniku Stiasneyu. Priča njegovega neumornega dela so dalje njegove druge knjige, da omenim samo Čitanko in računico za ponavljalno šolo. Kot človek nam je bil posebno ljub pred vsem zato, ker nas ni silil v strankarsko politiko in je v tem pogledu pustil vsakemu svobodne roke. Uvaževal in cenil je vsakega učitelja, ako je le videl, da stori svojo dolžnost. Njegova nadzorovanja so nas vedno navdajala z zadovoljstvom, ker ni prezrl niti malenkosti, samo, če so bile te malenkosti v dobro učitelju in šoli. Vsako najmanjšo vrlinico si je zabeležil, napak pa ni obešal na veliki zvon, temveč jih je skušal odpraviti med štirimi očmi. Njegove nadzorniške zapisnike je bilo veselje čitati, ker so bili pisani s srcem in ne samo s suhoparnim umom in še bolj suhoparnimi statistikami. Iz vsakega nadzorniškega zapisnika si tudi nekaj dobil. Mene na pr. je hotel prepričati, naj zgodovinski pouk naslanjam na sedanost, s čimer se tedaj nisem strinjal, češ, da je preteklost mladini bližja, ker je primitivnejša. Prav je imel on, kakor dokazuje sedanja psihološka veda. Mene bi bil prav lahko spravil tudi v disciplinsko preiskavo, ker sem bil na neki poziv, naj se zagovarjam radi anonimnega napada v političnem listu, glavarstvo pikro zavrnil, češ, da je dolžnost nadrejene instance varovati dostojanstvo učiteljskega stanu, ne pa učitelja klicati na odgovor radi kake podle zaplotne duše. Ko mi je pojasnil, kdo je bil zadaj za uradnim ukazom, sva se prijateljsko pobotala. Dvigniti, opogumiti, pomoči, nikdar pa preganjati ali škodovati je odsevalo iz vsakega njegovega koraka. Učiteljstvo, ki je kdaj službovalo pod njegovim nadzorstvom in vodstvom, ga bo ohranilo v trajnem spominu. Končno naj se spomnim še mojega mladega prijatelja jurista M. J. On je bil po mišljenju socijalist, jaz pa klerikalec. Socijalistična načela je znal izborno zagovarjati. Pripravil me je že tako daleč, da sem se bil za 2 meseca celo naročil na tedanje socijalistično politično glasilo, ki me pa ni moglo prepričati, da bi bili socijalistični nauki boljši kot jih uči katoliška vera. Kajti vse, kar ima socijalizem v svojih osnovah dobrega, to in še več ima tudi naša katoliška vera, ki jo je treba le izpolnjevati, t. j. živeti po njej. V debatah sem ga opozarjal na etične vrednote, ki jih ima krščanstvo, se skliceval na heroje, ki so dali za svoje krščansko prepričanje tudi življenje, nakar me je pozival, naj mu sedaj pokažem kakega moža iz stranke, o katerem bi bil prepričan, da bi si dal za načela zdreti noht s prsta. Ko sem mu nekaj takih imen navedel, se mi je pomilovalno smehljaj, toda pri imenu Krek se je zresnil in molčal. Diamentralno politično nasprotna, bila sva pa le prijatelja. Preživel pa sem dobo, ko smo se celo stanovski tovariši izogibali drug drugemu. Taki petrefakti na mojo veliko žalost

tudi še sedaj niso popolnoma izginili in se tu in tam spet celo pojavljajo, nezavedajoči se, da kažejo s tem le svojo plitko omejenost in nedozorelost, če prav je morda ta ali oni že blizu Adamovih let. Bog pomagaj, da je tako! Prijateljsko sva se razumela tudi z obema Selakoma, t. j. z očetom in sinom, ki mi je bil tedaj v mojem izvenšolskem izobraževalnem delu opora. Oče Selak je bil prava, pristna dolenska korenina, poštenjak od nog do glave. Silno rad pa je tarokiral. Kadar ni imel partnerjev, tedaj je pa sam karte razstavljal v kupčke po mizi in se tako zabaval ure in ure. Za navadnega gostilničarja ni to nič spotekljivega, za učitelja pa je vsako strastno igranje neprimerno, ker ga potegne v banalnosti, ki se dogajajo ob igranju, posebno pa ob kartanju. Nisem imel, hvala Bogu, napačne družbe na B. Vkljub temu sem si zaželel proč na širše polje, med večjo učiteljsko družbo, četudi za ceno nadučiteljskega naslova. Ena izmed glavnih želj je med drugimi bila tudi ta, priti v bližino železniške postaje in večjega kulturnega centra. Na srečo je bila razpisana učiteljska služba v D. Na razpolago je bilo tudi učiteljsko stanovanje, ki ima že od nekdaj veliko vlogo v učiteljskem stanu. Kraj mi je bil že znan, osebe tudi in ženic se je hotelo v bližino rojstnega doma. Zaposim in dobim razpisano mesto. Čudna usoda pa je hotela, da sem bil učitelj prav za prav samo tisti dan, ko sem se selil. Takoj ob nastopu službe v novem kraju, sem bil že dobil dekret, naj takoj začasno prevzamem vodstvo šestrazredne šole z eno vzporednico, ki je bila tedaj v bivši Kranjski ena izmed najvišje organiziranih podeželskih šol. (Dalje.)

Književnost

LETOŠNJE KNJIGE SLOVENSKE ŠOLSKE MATICE

Kljub ne ravno male vrste knjig najrazličnejših založb in okusov, ki danes polnijo naš književni trg kakor iz prejšnjih desetletij nismo bili vajeni, vzame vsak učitelj gotovo z največjim veseljem, nestrpnim pričakovanjem in spoštljivostjo v roke knjige svoje stanovske — pedagoške založbe SŠM. Letos so gotovo zadostile — kolikor to sploh tri knjižice morejo — potrebi in želji vsakogar, ki živi in stvarja v pedagoških delavnica.

Pedagoški zbornik prinaša izbor zanimivih prispevkov znanih naših pedagoških piscev. Zlasti vzpodbudna in na mestu je razprava dr. Antona Slodnjaka: Pomen Levstikovega dela za narodno vzgojo. Lep prinos k naši pedagoški zgodovini in prav je, da spoznamo Levstika tudi s te strani. Njegovo pojmovanje narodnosti in njenih vrednot, ki se je — podobno kot Slomšku — sproščevalo v slovstvenem delu poleg vzgojnega, samo, da je pri prvem prevladovalo prvo, pri drugem pa drugo. Oba pa sta spoznala nujnost izobrazbe in vzgoje naroda ter njunega sredstva — učilnic, šol in posvetila temu spoznanemu cilju vse svoje sile. Le ker je bil Levstik (kot tudi Slomšek) osrednji duhovni vodja, je znal pravilno odkloniti vsak poskus okrnitve jezika, a tudi zemlje naroda, s katerim se je čutil vsega zvezanega. — Dr. Karel Osvald priobčuje Besedo po ljubljanskem pedagoškem tečaju (1931) o »moderni« šoli, ki poživi zadevno problematiko pred čitatelcem. Ekstre-

mistično (ostro nasproti) si stoječima tezama »stare« pa »nove« šole, mora slediti zdaj sinteza; ta bo pametno uporabila izkušnje »stare« z izsledki in vrednotami »nove« šole, ki bo morala vprid sintezi zavreči vnanjo-periferno organizacijo metodarstva. — Matija Senekovič prinaša daljši članek: Nova šola in mnogoličnost njenih smotrov, ki prinaša nekak pregled vseh raznih oblik nove šole v različnih krajih. — Sledi še daljša razprava dr. St. Gogale: Načelne misli o šoli zajednici, ki kaže veliko psihološko pronicavost v naloge in potrebe bodoče zajedniške šole, ki je daleč od metode »organizacije«, kateri pisec — bolj z ozirom na naše razmere — odreka skoraj vzgojno moč, ko jo postavlja na ekstremno točko njene okorelosti. — Razmere obrtnega nadaljevalnega šolstva nam predočijo naslednji članek Frana Finka. Tudi tu, v strokovnem šolstvu ho treba še mnogo storiti pri nas. — Preaktualen je tudi članek Jančka Orožna o materinščini v naših šolah, ki mu bomo marsikje pritrdili. — Na koncu sledita še nekrologa Ivanu Lapajne-tu (Dragotin Humeč) in Georgu Kerschenstreuerju (Gustav Silih).

Marsikdo se je posebno razveselil knjige g. dr. Stanka Gogale: O pedagoških vrednotah mladinskega gibanja. Osebnostni in pravilnostni temelji moderne pedagogike in kulturnega življenja. Saj se je zadnja leta o mladinskem gibanju ter njegovih — navadno reakcijsko-revolucionarnih — zahtevkih in stremljenjih mnogo pisalo in izdajala so se celo zadevna glasila (Križ, Križ na gori, Rast). Pisec pa nam v tej knjigi

razluči in podaja vprav vrednote tega gibanja, ki se je rado — zlasti s strani starejših generacij, ki so stale v napetem nasprotju in boju z njim — smatralo za pre-ekstremistično in nereelno. Dosti je teh vrednot in iskreno je to hotenje preropenih mladincev, uvidiš ob piščevem razglabljanju vse preko razmotrivanja nastanka oziroma njegovih razlogov, dalje normativne analize tega gibanja in prikaza njegovega, docela pedagoškega značaja pa do zarisa različnih (predvsem: narodnostne, socialne in religiozne) smeri v mladinskem gibanju. Knjiga hoče predvsem opozoriti na mladinsko gibanje one, ki jih njegov val ni zajel, zlasti pa naše učiteljstvo opozoriti na njegov vzgojni pomen. Res bo marsikomu morda nov svet in odšel bo od njegovega vrednotnega sveta, kakor ga razgrinja pred njim pisec, obogaten. Oblikovno je stvar težja, pa vedimo, da zahteva znanstvena vsebina tudi svojsko obliko, ki pa pri nas še ni ustaljena, a se je bo treba navaditi.

Leo Pibrovce je prispeval celeletno snov za: **Drugi osnovni razred**, v luči sedanjih vzgojno-didaktičnih načel. Stvar bo sicer v veliko oporo in pobudo marsikomu, ki se ukvarja z učiteljevanjem, vendar pa bo ostala le bolj kot navodilo in nikakor ne morda kaka obveznostna metodika. E. B.

Etbin Bojc: Slomšek — naš duhovni vrt-nar. Ljubljana 1932. Ponatis iz »Slov. Učitelja«. Založila Leonova družba. V komisiji Nove založbe v Ljubljani. 64 strani. Cena 12 Din. — S pričujočo knjižico ima vsakdo pri rokah najboljše podatke o Slomškovem narodnem in kulturnem delu. Za motto stoji Slomškov izrek: »To je rajnih rodoljubov glas, tako na delo vabijo nas.« Pisatelj je podal v knjižici osebno-stilno sliko o Slomšku, kar mu je dalo povsem nov kriterij za presojo in oceno njegove pedagoške dejavnosti, poleg tega je poudaril še njegovo narodno-vzgojno smer. Pri vseh poglavjih so dodani citati iz Slomškovih spisov, sicer pa navedena razna literatura. Pričakujemo, da si nabavijo to knjižico tudi vse šole.

Vollständige Katechesen Mey-Hoch. Kateheze so za prva dva nižja razreda osnovne šole. 16. izdaja. 430 strani, cena 6.40 mark. Založnica Herder et Co. Freiburg im Breisgau 1932. — Uvidevni starši, ki pazljivo gledajo na napredek otrok v verskem pouku, so prepričani, da je velikega pomena, kako se v nižjih razredih vrši ta pouk. Zato ni treba posebno priporočati knjige, ki je splošno priznana. Učna pot je v bistvu zgodovinska, način pa razvijajoč. Metodične zahteve, ki so bile sprejete na dunajskem kongresu za katehetiko (l. 1912) so že tu davno prej izpolnjene. Vsaka kateheza ima logično zaključeno snov in se razčleni v dve ali tri učne točke. Kdor misli, da razdeljena snov moti strnjeno skupnost, ta povej zgodbo najprej v celoti; pri poglobljanju bo videl, kako primerna je navedena metoda. Povsod je jasna dispozicija in eno-

staven, za otroke razumljiv jezik. Delovna šola je vplivala, da se otroci navajajo k versko-nravnim aktiviteti s primerno obravnavo molitvic. Nova izdaja kaže povsod sledi domovinskega in delovnega šolskega pokreta. Tako so v novi izdaji sprejete kateheze o šmarničnem oltarju, o križevem potu in drugo v večji konkretnosti. Knjigo je lahko uporabljati poleg vsakega drugega katekizma in zgodb, v novi izdaji je marsikaj opiljeno v korist celotnega dela. F. L.

Dekanija Celje. Spisal Marijan Marolt. II. zvezek: Cerkvene umetnine izven celjske župnije. Izdalo Zgodovinsko društvo v Mariboru 1932. — Ta zvezek obsega župnije Žalec, Gotovlje, Govče, Teharje, Griže, Sv. Peter v Sav. dolini, Galicijo in Polzelo; vse s svojimi drugimi cerkvami, kapelicami, oltarji i. dr. Poleg cerkvic so tlorisi, pročelja, portali, notranjščine, oltarji, kapelice, vse natisnjeno na najboljšem papirju. Za vsako umetnino sledi zgodovinski opis in razni viri o postanku zgradbe. Šole v dotičnih krajih bi dobile več stvari za domoznanski pouk. F. L.

Casopis za zgodovino in narodopisje. Letnik XXVII. (1932), snopič 2. Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Letna naročnina je 50 Din.

V tem zvezku sta dve razpravi: Kovačič Franc, »Planina in njeni prvi gospodarji« in Šijanec Fr., »Slikar Janez Andrej Strauss«. Ime »Planina«, trg in graščina pri Sevnici, je prastaro. Zgodovinski opis sega od 11. stoletja do dobe celjskih grofov. Slikar Strauss je živel v 18. stoletju. Njegova dela v raznih cerkvah so navedena v knjigi v posebnem seznamu in je zraven dodanih več lepo izvršenih prilog. V oddelku: Izvestja je pojasnjen »Doslje neznani zapis Prešernovega soneta o Apelus«, nadalje posnetek Slomškove pesmi »Veselja dom« iz nemškega. Slomškov prevod je pa mnogo boljše sestavljen in izpolnjen v strnjeno celoto kakor izvornik sam (Str. 106.) »Casopis za zgodovino in narodopisje« ima še druge zgodovinske doneske. V prilogi izhajajo Slomškova pisma. F. L.

Kraljestvo božje. Glasilo apostolstva in bratovščine sv. Cirila in Metoda. Leto VI. 1932. Izhaja vsak mesec in stane letno 12 Din. Uprava je v Ljubljani, Napoleonov trg št. 1. — V št. 7—8 so naslovi: Po sledovih naših blagovestnikov; Slomšek kot novomašnik; Sofija Svečina, katoliška Rusinja; Velikonočno slavje pri naših bratih vzhodnega obreda; Ruski glas o krščanski edinstvi; Odkritosrčne romarjeve povesti; Besede svetih očetov; Prizor iz šolskih počitnic; Vesti s krščanskega vzhoda; Razgled po katoliškem svetu; Razgled po domovini. — Skoraj v vseh številkah so članki dr. Fr. Kovačiča iz Maribora o Slomšku. V št. 1 je na str. 6 opomba o pisavi sklanjanega imena Slomšek. Dr. Fr. Kovačič priporoča pisavo Slomšek — Slomšeka: »Tako je svoje ime sklanjal sam Slomšek, tako

govori ljudstvo v lavantinski škofiji, tako so prej pisali v Ljubljani, Mariboru, Celovcu in Gorici. Prvotno se je ime glasilo Slomšák; ko se je naglas pomaknil na prvi zlog, se je a premenil v e, pa nikakor ni polglasnik. Naj pride Slomšek zopet do svo-

jeга pravega imena, kakor zahteva ljudska govornica in zgodovina imena. — To je prav, žal pa, da je bila navada v tem slučaju v obče močnejša, zato je uveljavljena Slomškova ulica, Slomškov dom, Slomškova družba itd. F. L.

Zapiski

Zborovanje Slomškove družbe.

Že šestič so se bili zbrali dne 10. avgusta t. l. člani Slomškove družbe pri Mariji Pomačaj na Brezjah. Kakor vsa prejšnja zborovanja, tako je bilo tudi to v očigled razmeram, ki jih preživljamo, naravnost sijajno. Najprej so imeli zborovalci sv. mašo, pri kateri je krasno prepeval improvizirani pevski zbor učiteljic in učiteljev. Po sv. maši je imel cerkveni govor častiti gospod duhovni svetnik J. Kalan, ki je navzročne navduševal za lepo krščansko življenje ter kazal na zgled, ki jih je videl na Nemškem, v Belgiji in Holandiji med ondotnim katoliškim učiteljstvom, za katerimi pa tudi ne zaostajajo člani in članice Slomškove družbe, katerim je čestital, ker po svojem življenju in prepričanju kažejo, da se žrtvujejo za krščanske ideje.

Takoj po sv. maši so zborovalci napolnili samostansko dvorano, gostoljubnih oo. frančiškanov. Tu je predsednik Štrukelj otvoril zborovanje, poudarjajoč, da prihajajo člani Slomškove družbe na Brezje zato tako radi, ker je Marija vzgojila največjega pedagoga vseh časov in svetov, ker je bil vzornik Slomšek velik Marijin častilec, in ker se na Brezje zateka slovensko ljudstvo, s katerim se čutijo člani Slomškove družbe eno. Predlagal je vdanostno brzovjavko kralju, ki so jo navzočni sprejeli s petjem državne himne. Predstavil in pozdravil je navzočnega vladnega zastopnika, dalje navzočnega gg. dekana Faturja in Keteja, čast. o. lazarista Plantariča iz Belgrada, župnika Kosa z Vinice in ostalo duhovščino, kakor tudi vse druge zborovalce in zborovalke. Temu je sledilo predavanje gospoda E. Bojca: Kaj nam je Slomšek? Po svojem globoko zamišljenem predavanju nam je pokazal Slomška kot izra-

zito pedagoško osebnost v vsem njegovem življenju in delovanju. Osebnost, ki je edinstvena med Slovenci, zrastle iz naroda in je kot taka nosila vse njegove znake in barvitosti, ki jih naman iščemo v tako veliki meri pri drugih. Zakoreninjenost v narodu, njegova velikopoteznost udejstvovanja ga označujeta kot pravega narodnega voditelja, kot požrtvovalnega vzgojitelja in buditelja. Gledamo ga iz stoletja nazaj, vendar nam še danes lahko služi za zgled. Posebno v sedANJI materijalistični dobi bi morali upoštevati Slomškova vzgojna načela, zadevajoča predvsem srčno kulturo in duhovno oblikovanje, ker narod in posameznik rasteta progresivno v etičnem smislu le tedaj, kadar rasteta v duhovnost in jima daje potrebne smernice šola, ena najvažnejših kulturnih ustanov naroda in države. Res lepo zamišljeno predavanje so navzočni zadovoljno aplavdirali.

Banski šolski nadzornik v p. g. Fortunat Lužar je predaval o odsevih delovne šole po Slomškovi knjigi Blaže in Nežica. Na konkretnih zgledih iz knjige same nam je znanstveno pokazal vse bistvo delovne šole tako glede tedenskih učnih enot in strnjenege pouka, da vse to, kar danes poudarjajo na pedagoškem polju kot po vsem nekaj izvirnega in novega — ni novo. Tudi Lužarjeva izvajanja so bila nenavadno zanimiva in hkratu zabavna, zakar je žel priznanje in odobravanje poslušalcev. Sledila so poročila funkcionarjev, kakor tajnice, blagajnika, knjižničarja, upravnika podpornege fonda, knjižničarja, kar vse je bilo sprejeto z odobravanjem. Po dovršenih volitvah so se oglasili k besedi: Rebolj, ki je priporočil učiteljstvu udeležbo pri duhovnih vajah. Iglič, ki je pozival člane in članice na čisto in pravilno slovensko in srbskohrvatsko govornico in pisavo in

končno J. Kalan, ki je navduševal navzočne na protialkoholno delo. Po lepem zborovanju je imelo učiteljstvo skupno kosilo, po kosilu pa je pohitelo zadovoljno razpoloženo na različne izlete.

Kraljeva zahvala. Na udanostno izjavo Slomškove družbe Nj. Veličanstvu Kralju je prišla z Bleda na naslov predsednika g. Struklja naslednja brzobjavka: Nj. Veličanstvo Kralj je blagovolil odrediti, — da se Vam in članom družbe izrazi zahvala za poslano izjavo udanosti in zvestobe. — Maršal dvora general Dimitrijevič.

Svoji vzorni učiteljci v spomin.

Ko so se začetkom septembra slovenski mladini zopet odprla na stečaj šolska vrata in je deca okrepčana in upapolna začela pohajati šolo, takrat je za vedno zatisnila oči ena nekdanjih najboljših in najvzornejših učiteljic šentjakobske šole, splošno znana in spoštovana gđc. Marija Šerc.

Da je bila res odlična učiteljica, o tem pričajo njeni pohvalni dekreti, katere je prejela tekom svojega službovanja; o tem vedo povedati tudi njene tovarišice, ki so z njo skupaj službovale. Da pa je bila ona obenem tudi izvrstna vzgojiteljica, to vemo pač najbolje povedati vse me, ki smo bile nekoč njene učenke. Njene podžigajoče besede so nam segale globoko v srce, ker so tudi prišle iz pravega srca. Se bolj ko njene besede pa nas je vlekel njen zgled, kajti kakor je vzgojila nas, taka je bila sama. In vse smo jasno videle, da sama tako živi kakor nas uči. Zato nji ni bilo treba dosti svariti, kajti iz pogleda smo ji čitale povelja in želje — in zadostovalo je. Rade smo jo ubogale, ker smo jo spoštovale in ljubile, dasi je bila stroga. A bila je tudi nepristransko in nad vse pravična.

Celih 26 let je službovala na šentjakobski šoli v Ljubljani in vzgojila dva rodova za Boga in domovino. Kakor je bila namreč sama vsa Božu udana, tako je tudi mladino navajala vedno in povsod k Njemu, pri katerem najdemo pomoč in uteho v vseh težavah in bridkosti. In kar je posebno blazilno vpli-

valo na mlada srca, je bilo njeno veselje in njena vnema do petja, zlasti cerkvenega, katerega je poučevala dolgo dobo 23 let. Takratni deželni šolski svet ji je v maju l. 1918. izrekel zato priznanje in pohvalo.

Vzgojila pa je pokojnica svoje učenke tudi v dobre državljanke, saj je tako navdušeno poučevala zgodovino, da se je sam ministrski referent g. Jovanovič, ki je 20. maja 1922. prisostoval pouku v njenem razredu, čudil, da znajo njene učenke toliko zgodovine in zemljepisa. Zelo laskavo in pohvalno se je izrazil o nji, češ, da je to izvrstna učiteljica, ki ne zna svojih učenk samo poučevati, ampak tudi vzgajati. Sama je prežeta domovinske ljubezni in zna to tudi vcepiti svojim učenkam.

Dne 29. februarja 1924. je stopila v zasluženi pokoj. Celih 42 leti je delovala v učiteljski službi. Kjerkoli je bivala, se jo ljudstvo hvaležno spominja, saj je posvetila mladini vse svoje srce in vse svoje moči.

Počivaj v miru zlata duša in uživaj plačilo pri Njem, ki si ga toliko ljubila! Nam pa izprosi, da bi po tvojem zgledu hodili po poti, katero si hodila ti in da bi naši slovenski mladini mogli dati vse to, kar si ji dala ti.

Ivanka Cegnar.

† **Slavoj Dimnik.** Dne 1. oktobra je umrl v 46. letu starosti upravnik »Dečjega doma« v Mariboru. V tem zavodu in v mladinskem domu Kraljice Marije je deloval z veliko požrtvovalnostjo za organizacijo mladinske zaščite. Znan je bil tudi kot kartograf ter je izdelal razne zemljevide dravske banovine, Pohorja in drugih delov države. Zaslužno se je izkazal tudi pri prevratu v Trstu, kjer je prej služboval in izdelal za našega delegata na mirovni konferenci dr. O. Rybača zemljevid Trsta in okolice. Bodi neumornemu delavcu časten spomin!

Kornelij Igljič 60 letnik. Dne 9. sept. je obhajal naš tovariš in sotrudnik 60-letnico svojega rojstva. Posebno dolgo, 32 let, je služboval kot šolski upravitelj pri Sv. Trojici nad Moravčami. Vse ga je spoštovalo kot velikega prijatelja ljudstva, mladina pa obdržala v naj-

boljšem spominu. Tudi kot upokojenec prihaja rad na naša zborovanja, kjer rad predava in se rad udeležuje debat. Želimo mu, da bi še dolgo tako čil prihajal med nas in se v pokoju še dolgo spominjal na delo in sadove svojega življenja.

70 letnice A. M. Slomškove smrti so se vsi listi spomnili z lepimi spomin-skimi črticami. Prav lepe članke o Slomškovem narodnem in kulturnem delu je prineslo poleg »Slovenca« tudi »Jutro« od 24., 25. in 27. septembra.

Finžgarjevo predavanje učiteljicam. Na kmetijsko-gospodinjiskem tečaju za učiteljice na Krekovi gospodinjiski šoli v Zg. Šiški pri Ljubljani je g. predavatelj Finžgar naslednje poudaril: Življenje je diktator največjih nalog. Dati mu moramo pravi smisel, da je vredno življenja. Gledati ga moramo takšnega, kakršno je, — po svojem nazoru pa mu dajmo smisel. So pa ljudje, ki tega ne morejo. To so: 1. Pesimist s svojim nazorom spodjeda zdrave korenine človeške družbe, njemu je lastno življenje v breme. — 2. Negativni ljudje so tudi nadljudje, — iz katerih so se rodile naše današnje zablode — kapitalizem, fašizem, liberalizem. — 3. Zopet drugi hočejo izvrševati samo poklic, storijo, kar je predpisano, celo sovražijo svoj poklic. To so mlačneži, ki prav malo pomenijo v človeški družbi. Tudi ti ljudje ne dajo pravega smisla življenja. — 4. Imamo vrsto apatičnih ljudi, ki se ne brigajo ne za vero, ne za politiko, ne za bogastvo. — 5. So ljudje, ki živijo samo zato, da uživajo, ki so iz male izobrazbe prišli do velikega denarja, ki so porabili denar, da so uživali prirodne krasote.

V drugem delu je predavatelj odgovoril na vprašanje: V čem iščemo smisel življenja?

Prva naloga je zavest dolžnosti. Navajajmo otroka, da dobi zavest dolžnosti, ne odtrgajmo ga od doma, ampak nadaljujmo in izpopolnimo tisto, kar je imel doma, da dobi v šoli bolj prodirno gledanje v domačo lepoto. Narodne noše ali domače stvari ne smemo omalovaževati, ker se na tem zida kultura, ki jo je postavil narod. Vsak mora v življenju poleg poklicnega dela dostaviti

še nekaj zraven (petje, igrice, cvetice). Imeti moramo zavest dolžnosti, da pomagamo narodu, ki nam je dal priliko za izobrazbo. Važna je tudi narodnost. Napaka je, da nekateri zamenjajo državo in narod. Država ni narod, ampak je organizacija ljudi, ki se družijo na istem pravu. Če rečem, da sem slovenski narod, ne rečem, da ni jugoslovanske države. — Če pa rečem: »Slovenec sem«, konstatiram, da je to narod, ki ne živi le v jeziku, ampak v običajih, nošah, cerkvicah itd. Razložimo otrokom pomen države in pomen slovenstva! Bodoimo značajni, dajmo svojemu prepričanju tudi na zunaj izraz. Poznamo življenje, ki ni samo to, da bi nam nekaj nudilo. Smisel je v tem, kako življenje razumemo.

§ 99. zakona o narodnih šolah določa, da mora razpored za premestitev učiteljstva biti gotov do 15. avg., a premeščeni učitelji morajo biti v novih krajih najkasneje do 25. avgusta.

Učni načrt za višje osnovne šole. Prosvetni Glasnik prinaša v 8. številki novi učni načrt za višje narodne šole v srbskohrvatskem jeziku. V slovenskem jeziku še ni izšel, ko izide, bo sledilo o njem podrobnejše poročilo. Za to šolsko leto je nastala neka težkoča v izvršitvi, ker imajo vse šole že urejene in odobrene urnike. Na nekaterih večjih šolah so urnike s trudom uredili, ker niso bili s premestitvami vsi učitelji na svojih mestih. Pri novem učnem načrtu pade v oči, da je tako malo ur odmerjenih za narodni jezik. Najbrž je umevati, da je treba dati pri posameznih drugih predmetih večji poudarek narodnemu jeziku. Število ur je torej drugače razvrščenih. Za narodni jezik so sedaj določene 3 ure, prej pa 7 za V. ali VI. razred. Pridejo pa 2 uri na higijeno i. dr. Učni načrt je izšel na podlagi § 44. zakona o narodnih šolah. Ta ima kot smernico sledeči prav dober zaključek: »Učni program mora dati možnost, da se pouk prilagodi življenjskim potrebam v kraju, v katerem se šola nahaja. V višji narodni šoli razvija pouk smisel za kmetijstvo, za rokodelstvo in trgovino, kjer je to treba.« Ker je navada, da pridejo pri vsakem načrtu na dan razne

brošure za posamezne predmete, opozarjamo, da se z njih uporabo ni dobro prenašati. Če se kaj izda, naj bo stro-

kovno in naj ne izgleda, da se hoče kupčevati s tem blagom. Učni načrt je začasen.

F. Lužar,

Obzornik

Število učiteljstva v dravski banovini. Po stanju računskega oddelka na dan 1. marca je bilo pri nas vsega skupaj 4053 osnovnošolskih učiteljev. Od teh je pripravnikov 524, pogodbenih učiteljev in dnevničarjev 122, ostali so razvrščeni v položajnih skupinah od X. do VI. skupine. V X. skupini jih je 26, v IX. 984, v VIII. 811, v VII. 567, a v VI. skupini pa 1019 učiteljev oziroma učiteljic. Upoštevani so tudi vsi veroučitelji in redovniki, dalje vsi učitelji ne glede na to, če so bili 1. marca na dopustu ali pri prosvetnih referentih ali pa v aktivni službi.

Naše srednje šole koncem šol. leta 1931—32. Po uradni statistiki dijakov vseh srednjih šol (na klasičnih in realnih gimnazijah) je bilo v šol. letu 1931—32 79.267 jugoslovanskega dijaštva. To število naših srednješolcev (75.714 javnih in 3.553 privatnih znaša 0.57% prebivalstva naše države; število srednješolk pa nekaj pod polovico moških dijakov (17 : 8). Največje število odpade na dunavsko banovino, najmanjše pa na vrbasko. Dunavska banovina ima 21.431 srednješolcev in srednješolk, savska 17.473, dravska 8.850, drinska 6.945, zetska 6.598, vardarska 6.464, moravska 5.696, primorska 4.066 in vrbaska 1.744. Do največjega izraza je prišla srednja šola v dravski banovini, kjer pride en dijak na 129 prebivalcev. Jugoslavija ima 166 srednjih šol, in sicer 150 realnih gimnazij, 15 klasičnih gimnazij in 1 realko.

Število uradništva v Jugoslaviji. Finančno ministrstvo je sestavilo statistični pregled državnih in banovinskih uslužbencev. V državni in banovinski službi je skupaj 197.293 oseb. Od teh je 135.689 civilnih in 51.048 vojaških oseb. Državnih uslužbencev je 186.737, banovinskih pa 10.566. Za skupne osebne in stvarne izdatke je v tekočem državnem proračunu določena vsota 11.323.000 dinarjev. Na osebne izdatke odpade 4.978.768.90 dinarjev, torej skoraj 5 mi-

lijonov dinarjev. Od tega zneska je določenih okroglo 873 tisoč za pokojnine, rente in invalidnine.

Nižjeavstrijsko učiteljstvo je volilo. Po deželni volitvi pridejo v Avstriji takoj na vrsto tudi volitve v deželni šolski svet in v okrajne šolske svete. Učiteljstvo voli svoje zastopnike. Pri zadnjih volitvah so se protivne skupine združile in borile z vsemi sredstvi proti krščanskemu učiteljskemu društvu. Kljub temu je doseglo krščansko učiteljstvo pri tajnih volitvah presenetljive uspehe, ki jih še pričakovali niso. Njih glasovi so se dvignili od 1512 (leta 1924) na 2685; socialdemokratska lista je padla od 1299 na 860 glasov; nacionalno-svobodniško učiteljstvo (»nepolitično« društvo) je nazadovalo in prejelo 2114 glasov (l. 1914 je imelo 2476 privržencev). Soc. dem. združenje je sedaj izgubilo zastopnika v deželnem zboru; krščansko učiteljstvo je sedaj zastopano po dveh članih in sicer po osnovnošolskem ravnatelju Lovaček-u in učitelju mešč. (glavne) šole Kober-ju.

V okrajnih šol. svetih so priborili soc. demokrati učit. zastopniki 10 (poprej 15) mandatov; nepolitični 40 (prej 42), krščanski 52 (poprej 42). Dosegli so torej absolutno večino mandatov.

Okrepitev krščanske misli med učiteljstvom v Avstriji je v veliko tolažbo staršem, zaključuje poročevalec dunajskega lista »Sonntagsglocke«. A. Č.

Kongres katoliških učiteljev. Dne 4. in 5. julija so zborovali v Czenstochowu krščansko-nacijonalni učitelji iz vse Poljske.

Za svoje svetinje in pravice. V občini Vazan (okraj Ogrsko Gradišče na Moravskem), kjer prebiva dobro katoliško ljudstvo slovaške narodnosti, je došel 19. avgusta češki učitelj F. Vavra s svojo soprogo, učiteljico. Ljudstvo je bilo poučeno, da sta novodošla, za ta kraj določena »vzgojitelja« — brez konfesije. Zbralo se je do 300 ljudi pred šolskim

poslopjem in niso pustili, da bi učiteljska dvojica vstopila. Po naredbi deželnega šolskega sveta v Brnu sta se oba vrnila na prejšnje službeno mesto. Češko svobodomiselnostno časopisje je bruhalo ogenj in žveplo na katoliško občino, ki hoče, da katoliško deco vzgaja katoliški učitelj.

A. Č.

Jasen dokaz, kako se v tako zvani svetni šoli (brez verskega pouka) vse krha, ker v njej ni versko-nravne vzgoje, imamo zopet v Brunšvik-u. Že več let so tu vzdržavali za one otroke, katerih starši so to zahtevali, svetne šole. Ti pozikusi so se izjalovili in provzočili, da so »svetne« šole odpravili. Šolska oblast temeljuje svoj ukrep z izjavo, da so bile posledice svetne šole katastrofalne in so otroci daleko zaostajali za tovariši enakih letnikov drugih šol. Docela svobodna uredba, ki ni bila nič vezana po učnem načrtu, je povzročila tudi glede discipline neverjetne razmere. Radi teh polomov je bilo nujno potrebno, da so se svetne šole odpravile.

A. Č.

Učiteljstvo v avdijenci pri papežu Piju XI. Nedavno je imela posebna sekcija osnovnošolskega učiteljstva v katoliški akciji učni tečaj za poučevanje veronauka v Rimu. Tečaj je vodil tajnik kongregacije za izredne cerkvene zadeve, msgr. P i z z a r d o. Ta je sekcijo peljal tudi k svetemu očetu. Papež je zopet omenjal, da je nekoč tudi on v Milanu vršil posle osnovnošolskega učitelja, ko je poučeval 30 učencev IV. osnovnega razreda. — Poudaril je nato: »Družina, država, družba in Cerkev kličejo učiteljstvu: Naša usoda je dana v vaše roke!«

A. Č.

Sovjetsko šolstvo. Odkar obstoji sovjetska unija, so šole prenehale kot vzgojni zavodi. Nadomeščajo jih tako zvane propagandne celice, ki imajo namen, da mladini vcepljajo v prvi vrsti strankarsko boljševiško-materialistično znanje, hkrati pa početne pojme delovnega pouka. Vežbanje v branju, pisanju, računstvu pride v poštev le kot drugotno poučevanje. Otroci naj se najprej vzgajajo za delavce, ki bodo opremljeni z orožjem razrednega boja. V zadnjem času je v sovjetski uniji nastalo mnogo šol, zavodov, univerz z »družabnim po-

ukom«; zraven pa obstajajo še posebne tovarniške šole, t. j. zavodi, ki so pridruženi določeni tovarni, kjer se otroci praktično poučujejo, kako ravnati s stroji, z orodjem itd. Po mnenju boljševiških voditeljev so te šole potrebne za »socialistično zgradbo« in za ustvarjanje nacionalnega proletariata, ki naj v bodočnosti vodi usodo boljševiške industrije. Nesposobnost boljševiških kulturnih »pionirjev« pa povzroča, da se ti zavodi ne razvijajo, kajti nihče se ne briga za njih prospeh.

Prejšnja Rusija je pustila boljševikom mnogo prav vzorno urejenih šol, tudi takih za rokotvorni pouk. Toda stara inteligenca in strokovno učiteljstvo je tako rekoč iztrebljeno. Na njih mesto so stopili napol analfabeti z izkazom v žepu, da so pripadniki sedanjega režima, v pedagoški in strokovni izobrazbi so pa popolnoma odpovedali...

Nastane vprašanje: Kaj bo z mladino, ki je prisiljena, da dorašča v takih razmerah!?

A. Č.

Učni red v sovjetskih šolah. Sovjeti so uvedli po vseh šolah nov učni red ter z njim popolnoma odpravili sovjetski kolektivizem v šolah. Zopet so vpeljani v nasprotju s kolektivističnimi načeli izpiti, strog red in strogo uvaževanje pokorščine do šolskih oblasti. Sovjeti so končno le spoznali, da s sovjetsko šolsko anarhijo ne gre. — Nekje so nekega nadzornika denuncirali, ker je rekel, da discipline ne damo iz rok. Kaj bo pa sedaj?

Mladina v resnici. St. John Erskine je napisal o mladini naslednjo drzno sodbo: Nada sveta ni dandanes v mladini, marveč pri ljudeh srednjih let. Šele proti sredi življenja se začne v človeku uveljavljati dobrota in plemenitost. Najnevarnejša oseba v vsakem občestvu je mladi mož ali mlado dekle, ki sta odločena, da prezirata vse, karkoli bi se zgodilo pred njunim rojstvom. Dejansko živi danes mnogo mladih ljudi obojega spola, ki verujejo, da je nastal svet šele leta 1918, torej po svetovni vojni.

O koroškem slovenskem narečju. Koroški Nemci iz političnih razlogov često trdijo, da predstavljajo koroški Slovenci

nekak »Mischtypus«, mešanico, ki je bližja, sorodnejša koroškim Nemcem nego Slovencem na Kranjskem in Spodnje Štajerskem in se tudi, kar zadeva govorico, močno od teh razlikujejo (prim. dr. Wutte, Kärntens Freiheitskampf, 1922, str. 7). V tem smislu piše renegatski listič »Koroška Domovina«, te trditve pogosto iznaša v nemškem časopisju publicist Scheichlbauer. Pri tem je treba pripomniti, da ne Wutte, ne Scheichlbauer ne znata slovenski. Kako torej moreta soditi o govorici koroških Slovencev?

V dr. Ramovševi karti slovenskih narečij izgleda, kakor da tvorijo koroška slovenska narečja, pet po številu, nekako celoto zase. Kdor pogleda karto, na prvi pogled dobi vtis, da si morajo biti ta narečja podobna, sorodna. Da mora biti med njimi večja sorodnost, nego je sorodnost z ostalimi slovenskimi narečji. Vendar bi bilo tako pojmovanje napačno. Brezdvomno je podjunsko in mežiško narečje sorodnejše sosednjemu spodnještajerskemu nego ziljskemu. In ziljsko je sorodnejše sosednjemu gorenjskemu nego podjunskega ali mežiškega. Saj je to popolnoma naravno. Vzemimo n. pr. št. Lenart pri Podkloštru in Kranjsko goro. Loči ju ondi relativno nizek hrbet Karavank — Korensko sedlo ima komaj 1073 m nadmorske višine — ter zračna oddaljenost osmih kilometrov. Od Pliberka v Podjuni pa je isti št. Lenart oddaljen v zračni črti skoraj 80 km, torej skoraj desetkrat več.

Da, to in onstran Korenskega sedla se govori isto narečje! Železniški uradnik g. Uršič, doma iz slovenske beljaške okolice, mi je pripovedoval, da je prišel iz št. Lenarta pri Sedmih studencih čez Korensko sedlo v Srednji vrh. Tam je govoril z neko ženo, ki jo je začuden vprašal, če je Korošica. Povedala mu je, da je domačinka Kranjica. A govorila je isto narečje, kakor ga govorijo v sosednjem koroškem št. Lenartu.

Deželna in zdaj tudi državna meja, še ne pomeni različnega narečja. Te meje so pogosto postavljali sovražni nam tuji.

Če na dialektološki karti izgleda kot da koroška slovenska narečja tvorijo

nekako enoto, je to mogoče razlagati samo na ta način, da je avtor hotel ta narečja označiti kot »koroška«. A dejansko ta narečja ne tvorijo nikake celote.

Kako naj tudi koroška slovenska narečja tvorijo enoto? Poglejmo samo to raztegnjeno koroško slovensko jezikovno ozemlje! Vsako narečje je pač, če ni prav posebnih zadržkov, najpogodnejše sosednjemu narečju ne glede na državne in deželne meje. In tako je tudi s koroškimi slovenskimi narečji. Saj bi se ravno tako motil, če bi kdo mislil, da kranjska slovenska narečja tvorijo kako enoto. Koroški župnik Fr. Kovač, po rodu Gorenjec, je rekel: »Iz izkušnje vem, če prideta Kranjec in Korošec skupaj, se takoj razumeta. Nekatero malenkostne razlike, kakor vokalizacija in naglas, ne prideta v poštev. Jaz n. pr. kot Gorenjec dolgo nisem razumel Škofjeločana, a Korošca sem takoj razumel.«

In koroški župnik Jurij Trunk je bil nekaj časa dušni pastir na Jezerskem. Trdil je, da je zapazil veliko sorodnost narečij, ki se govorita na Jezerskem in v njegovem rojstnem kraju v Bačah ob Baškem jezeru. In ni dvoma, da obstoja sorodnost narečij, ki se govorijo v ziljski in dravski ter v savski dolini severno in južno od Karavank. Ziljsko in rožansko narečje imata zelo mnogo sličnosti z bližnjim gorenjskim narečjem, kar je popolnoma naravno. Žal, da to dejstvo iz Ramovševe karte ni še bolj razvidno, zlasti v očiščeni dejstvu, da nas hočejo Nemci čim bolj ločiti in raztrgati.

K sklepu nekaj zgledov, da koroška narečja ne tvorijo nikake enote. Rožan pravi kakor Gorenjec: cvetó, tekó, pojó. Podjunčan te okrajšane oblike ne pozna, on pravi: cvetijo, téčejo, pójejo. Rožan pravi: počí, počíjo; Podjunčan pa: pokne, poknejo. Rožan pravi: čepa, če, číta, grešńče; Podjunčan pa: kepa ali kjapa, kje, kíta, grešńike. Rožan: vilce, mática, pálica, žénin, žénina; Podjunčan pa: vilice, matica, palica, ženín, ženína. Itd.

K. S.

Carinthia. Zgodovinsko društvo v Celovcu (Geschichtsverein für Kärnten)

izdaja dvakrat na leto časopis Carinthia. Prvi zvezek za leto 1932 ima 106 strani z desetimi slikami. Člani društva dobe revijo zastonj. Članarina znaša letno 6 šilingov. Carinthia je prej izhajala šestkrat na leto, zdaj pa izhaja nekaj let sem iz razlogov varčevanja samo po dvakrat, spomladi in jeseni. Urednik Carinthije je ta čas deželni arhivar dr. Martin Wutte. Mož je sicer hud nasprotnik Slovencev, v svojih spisih in predavanjih (hodi tudi v Nemčijo predavat) je Slovincem skrajno nenaklonjen. Povsod se trudi, da bi Koroško prikazal kot nemško deželo. Mnogo piše o Slovincih na Koroškem, tudi o njihovi govorici, in pri tem niti slovenski ne zna. Med koroškimi Slovenci dobite rodbinsko ime: Butej in ni dvoma, da je tudi nemški: Wutte nastal iz slovenskega: Butej.

Vendar pa je Carinthia tudi za Slovence zanimiva, ker prinaša mnogokaj iz slovenskega dela Koroške in iz življenja ter zgodovine Slovencev na Koroškem. — Nemci raziskujejo Slovensko Koroško in pišejo o njej. Prav bi bilo, da bi se tudi Slovenci v svobodni domovini zanimali za zgodovinske, zemljepisne, naselitvene, kulturne in druge zanimivosti Slovenskega Korotana. Saj je to slovenska zemlja, naša zemlja, ki mora biti Slovincem še bolj pri srcu nego Nemcem. Prav bi bilo in ne bilo bi nemogoče, če bi Slovenci posamezno ali pa v skupinah prirejali potovanja po Slovenski Koroški in si ogledali razne zanimivosti in posebnosti tega dela slovenske zemlje. To bi bil en način praktičnega udejstvovanja slovenske vzajemnosti. Če govorimo o slovanski vzajemnosti, ki je s praktičnega vidika gotovo eminentne vrednosti, moramo tem bolj gojiti slovensko vzajemnost. Ta obstoji zlasti tudi v medsebojnem spoznavanju in zanimanju.

V 1. zvezku Carinthije za l. 1932 se nahaja med drugim spis: Koroške obrambne cerkve (Kärntner Wehrkirchen), in sicer je obdelana v tej številki Kneža, slovenska župnija, ležeča na južnem pobočju Svinje planine. Na južnem pobočju ogromne Svinje planine se razprostirajo v nadmorski višini nad

1000 m tri gorske slovenske župnije: Djekše (1159 m); Kneža, v podjurski izgovorjavi: Knaža (1161 m), oddaljena eno uro hoda od Djekš in Krčanje, podjursko: Krčōje (6 zategnjeno in skozi nos, podjurski nazal, podobno kakor v poljščini! 1049 m). Cerkve s pokopališči vred vseh treh župnij so obdane z obrambnimi zidovi, pozidanimi ob koncu srednjega veka. Pač v obrambo proti Turkom. Torej tri gorske trdnjave! S teh treh gorskih župnij velezanimiva, ne težavna tura na Svinjo planino. Ne poznam na slovenski zemlji gore, ki bi se glede razsežnosti planjave v višini 2000 m mogla meriti s Svinjo planino! Dostop na Djekše z Vober; Vobre ležijo na vznožju Svinje, eno uro hoda od Velikovca. Dostop na Krčanje z Grebinja, ki takisto leži ob vznožju Svinje planine.

Carinthia se naroča pri: Landesmuseum II. St., Geschichtsverein, Celovec.
K. S.

Bernard Španhajm. V Starem trgu pri Celovcu so letos dne 15. avgusta odkrili velik spomenik z vodnjakom koroškemu Bernhardu Španhajmovcu (1202 do 1256). Deželni glavar Kernmaier je (nemško) rekel pri odkritju: »Bernhard Španhajmavec, ki je prišel k nam iz nemške domovine in ustanovil Celovec, naj bi nam bil vodnik nazaj v nemško domovino.«
F. L.

Mladinski listi in verska strpnost. Prosvetno ministrstvo je izdalo odlok, da se morajo listi za mladino urejevati vselej v duhu popolne verske strpnosti. S svojo vsebino, namenjeno otrokom določene veroizpovedi, ne smejo žaliti verskega čuta drugih. Razširjanje takih listov med šolsko mladino, ki bi ne upoštevali teh navodil, se bo prepovedalo.

Največja naklada knjige. Med take spada knjiga »O negi dojenčka«. Izdala jo je ameriška vlada in je nje naklada 6.3 milijonov izvodov. — Po drugod imajo prednost knjige o živinoreji in je njih naklada gotovo večja, kakor kake knjige o negi dojenčka.

Najvišje šolsko poslopje na svetu ima sedaj Pittsburg v Ameriki; šteje 41 nadstropij. Bog zna, kako je z domačnostjo v taki kasarni?

ZA SLOVENSKO ŠOLSKO MATICO.

Odbor Slov. Šol. Matice bi rad, da pride letošnji književni dar naročnikom v roke že tam kje okrog božiča, ker je zima najprikladnejši čas za branje. Zato je del rokopisov že v strojih Učiteljske tiskarne. Toda ali bo v istini mogoče razpošiljati knjige za božič, to zavisi sedaj največ od — naročnine. Do danes je ni še skoro nič vplačane, a književna naklada se v tiskarni ne more določiti, dokler odbor točno ne ve za število naročnikov. To je torej sila pereč problem!

Za letos prejmejo naročniki troje knjig. Ena bo Pedagoški Zbornik, ki prinaša to leto razprave o velikih pedagogih, oziroma vzgojvalcih človeštva (Komensky: tristoletnica Velike didaktike, Kerschensteiner, Goethe: stoletnica smrti, Slomšek: sedemdesetletnica smrti, dr. Bezjak), ki so vse živo aktualno in tudi razumljivo pisane. Dalje precej obširna Psihologija (spisal prof. Ozvald), ki je tako zasnovana, da bo učitelju in učiteljici pomagala konkretno razumevati dečka in deklico pa tudi človeka izven šole, kolikor je eden in drug individualna celota in tudi kolikor je član v verigi sedanje jako zapletene kulture. In slednjič študija o Goethejevi »Pedagoški provinciji«, v kateri ta sekularni duh že pred več ko sto leti povsem moderno razmišlja o »novi« šoli.

Odbor je storil, kar je le mogel. Prosimo pa tudi gg. poverjenike in naročnike naj poskrbe, da naš blagajnik čim prej, a najkasneje do Vseh svetnikov prejme naročnino (à Din 30.).

Pa porečeš morda, ljubi tovariš ali tovarišica, da je sedaj trda za gotovino in da je tudi 30 Din že »denar«. Je res, kdo izmed nas šolnikov bi tega ne čutil na lastni koži! Ali uvažujta, to prosi odbor, da Vam je v teh hudih časih, ki nas vse tarejo, vendarle najvernejši in tudi najdobrohotnejši drug še — knjiga, ki bi vaju hotela bodriti in voditi. Zato ji omogočita s svojim brezdvomno pritrzanim prispevkom, da — zagleda beli dan! Edina moč, ki v takih stiskah, kakor so današnje, kaj zaleže, je samopomoč. Naj bi za to uvidevanje našega učitelja in učiteljice ne hvalil samo Učiteljski konvikt, ampak tudi — Slov. Šol. Matica.

Odbor SŠM.
